

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
25/82

**Lietuvos demografinė situacija 1990–2025 m.:
gimstamumo, mirtingumo ir migracijos tendencijos**

patarėja dr. Veronika Urbonaitė-Barkauskienė
tel. (0 5) 209 6180, el. p. veronika.urbonaite@lrs.lt

patarėjas dr. Juozapas Labokas
tel. (0 5) 209 6175, el. p. juozapas.labokas@lrs.lt

2025-06-30

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025

Turinys

Įvadas.....	4
1. Gimstamumo ir mirtingumo tendencijos nuo 1990 m.	6
1.1. Gimstamumo ir mirtingumo politikos apžvalga.....	6
1.2. Gimstamumas 1990–2025 m.	7
1.3. Mirtingumas 1990–2025 m.	12
1.4. Gimstamumo ir mirtingumo tendencijų apibendrinimas.....	15
2. Migracijos tendencijos nuo 1990 m.....	16
2.1. Migracijos politikos apžvalga.....	16
2.2. Emigracija 1990–2025 m.	20
2.3. Imigracija ir grįžtamoji migracija 1990–2025 m.....	21
2.4. Migracijos tendencijų apibendrinimas	25

Lietuvos demografinė situacija per Nepriklausomybės dešimtmečius patyrė reikšmingų pokyčių, darančių įtaką ne tik šalies gyventojų skaičiui, bet ir visuomenės struktūrai, darbo rinkai, socialinei apsaugai bei ekonominiam stabilumui. Šie pokyčiai atspindi gimstamumo ir mirtingumo rodikliuose, taip pat migracijos srautuose, kurie išlieka vienu svarbiausių veiksnių, lemiančių bendrą gyventojų skaičių ir jo kaitą. Demografiniai iššūkiai tampa vis aktualesni tiek nacionaliniu, tiek regioniniu lygmeniu, ypač atsižvelgiant į senstančią visuomenę, mažėjantį vaikų skaičių bei gyventojų koncentraciją didžiuosiuose miestuose.

Šiame darbe apžvelgiami pagrindiniai Lietuvos demografinės kaitos aspektai, daugiausia dėmesio skiriant gimstamumo ir mirtingumo dinamikai 1990–2025 m. laikotarpiu bei jų poveikiui natūraliai gyventojų kaitai. Taip pat nagrinėjami emigracijos, imigracijos ir grįžtamosios migracijos (reemigracijos) srautai, jų kaitos tendencijos bei poveikis bendrai demografiniai Lietuvos visuomenės struktūrai. Pagrindinis darbo tikslas – atskleisti demografinius pokyčius Lietuvoje per pastaruosius 35 metus, išskirti esmines tendencijas ir aptarti galimas šių procesų pasekmes ateityje.

Analizė remiasi Lietuvos bei užsienio demografijos mokslininkų darbais ir oficialiais statistiniais duomenimis, skelbiamais Valstybės duomenų agentūros, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos bei kitų patikimų šaltinių. Papildomos medžiagos paieškai šiame darbe naudotas generatyvinis dirbtinis intelektas – Chat GPT instrumentas.

Darbe išskiriamos pagrindinės gimstamumo, mirtingumo ir migracijos tendencijos Lietuvoje 1990–2025 m.

Gimstamumas. 1990–2000 m. gimstamumo lygis Lietuvoje smarkiai sumažėjo. Nuo 2000 m. gimstamumo rodikliai pamažu stabilizavosi, o 2010–2016 m. laikotarpiu kilo iki ~1,63 vaiko vienai moteriai. Tačiau vėliau gimstamumas vėl pradėjo mažėti ir 2023 m. pasiekė istoriškai itin žemą lygį – SGR siekė vos apie 1,18. Tokias mažo gimstamumo tendencijas lemia aukštos jaunimo emigracijos iki 2018 m. pasekmės, taip pat pasikeitę vertybiniai požiūriai, vėlyvesnis šeimos kūrimas, ekonominiai, socialiniai ir gyvenimo būdo pokyčiai, būdingi ne tik Lietuvai, bet ir kitoms aukštų pajamų Vakarų visuomenėms.

Mirtingumas. Nuo 1990 m. fiksuoti reikšmingi Lietuvos gyventojų mirtingumo svyravimai. 1990–2000 m. mirtingumas augo, ypač tarp darbingo amžiaus vyrų. Nuo 2000-ųjų stebimas laipsniškas mirtingumo mažėjimas, galimai susijęs su gerėjančia sveikatos priežiūra ir ligų prevencijos priemonių taikymu bei bendra ekonominės situacijos stabilizacija. Vis dėlto nuo 2020 m. stebėtas Lietuvos gyventojų mirtingumo augimas – čia išskirtinas COVID–19 pandemijos poveikis. Šalies mirtingumo statistikoje vyrų mirtingumas vis dar yra vienas aukščiausių Europoje, išsiskiriantis aukštu savižudybių lygiu.

Migracija. 1990–2018 m. Lietuvos migracijos balansas buvo neigiamas (emigracija buvo didesnė už imigraciją). Nuo 2018 m. emigracijos rodikliai stabilizuojasi, atvykstančių į Lietuvą gyventi asmenų – tiek Lietuvos piliečių, tiek užsieniečių – srautai gerokai viršija išvykstančiųjų srautus. Remiantis paskutinių 7–8 metų gyventojų išvykimo ir grįžtamosios migracijos statistiniais duomenimis, galima teigti, kad gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl emigracijos nebėra pati opiausia demografinė Lietuvos problema. Nuo 2011–2012 m. stebima laipsniško imigracijos augimo tendencija, kuri itin išaugo 2022 m. Stebint pastarųjų metų gyventojų gimstamumo, mirtingumo ir migracijos duomenis pamažu aktualizuojasi imigracijos augimo tendencija ir užsieniečių integracijos politikos plėtros poreikis.

Ivadas

Demografinė situacija pasaulyje. Remiantis Jungtinių Tautų (JT) prognozėmis¹, ne tik Lietuva, bet visos pasaulio valstybės antroje XXI a. pusėje susidurs su pastebimai sumažėjusiais gyventojų skaičiaus augimo tempais, o iki 2090 m. apie 55 proc. valstybių susidurs ir su **depopuliacijos** iššūkiais. Populiacijos mažėjimas susijęs su socialinėmis ir ekonominėmis pasekmėmis ir augančia našta sveikatos, pensijų sistemoms, darbo rinkai ir bendram darbo efektyvumui².

Kitų Vakarų pasaulyje vyraujančių demografinių tendencijų – gyventojų senėjimo ir augančios **tarptautinės migracijos** – ilgalaikės pasekmės yra netolygus gyventojų pasiskirstymas valstybių viduje, migracijos traukos regionų ryškėjimas ir gyventojų perteklius urbanizuotose aukšto ekonomikos išsivystymo lygio vietovėse, taip pat auganti regioninė nutolusių ar ekonomiškai nepatrauklių vietovių depopuliacija.

Vyraujant menkam gimstamumui ir visuotinei gyventojų senėjimo tendencijai, aukštų pajamų valstybėse pagrindiniu populiacijos dydžio stabilumo arba augimo veiksniu tampa imigracija. Migracijos kryptys ir intensyvumo tendencijos visame pasaulyje labai jautrios globaliems iššūkiams – tokiems kaip karai, klimato kaitos pasekmės, epidemijos. Didelės apimties pokyčių sukelti nesaugumas ir netikrumas veikia kaip migracijos stūmos veiksniai.

Visgi svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad valstybių, regionų ir viso pasaulio demografijos situacija apibūdinama ne tik statistiniais kiekybiniais rodikliais, bet turi ir kokybinius kriterijus, kurie apima gerovės, įtraukumo, gyvenimo kokybės ir panašius matmenis. Todėl išsivysčiusių pasaulio ir Europos valstybių demografijos politika orientuojasi ne tik į populiacijos dydį kaip savaiminę vertybę, bet ir į tvarių ir įtraukių bendruomenių funkcionavimą.

Demografinė situacija Lietuvoje. Esminiai Lietuvos demografiniai iššūkiai pastaraisiais metais yra mažas gimstamumas ir populiacijos mažėjimas, taip pat valstybės nepasirengimas galimam sparčiam imigracijos augimui ateityje, didelė ir toliau auganti socialinė bei geografinė atskirtis besitraukiančiuose šalies regionuose bei spartus populiacijos senėjimas³. Šiame darbe bus pristatomos dviejų pirmųjų demografinių iššūkių, susijusių su gyventojų gimstamumu, mirtingumu ir migracija tendencijos Lietuvoje nuo 1990 m. iki 2025 m. (nesant šių metų statistinių duomenų, darbe apžvelgiami naujausi Lietuvos institucijų pateikiami duomenys).

Demografinė struktūra nepalanki gimstamumo augimui. Lietuvos valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“ papildančioje „Demografinių iššūkių sprendimo galimybių studijoje“ teigiama, kad dėl per pastaruosius dešimtmečius vykusių ir iki šiol vykstančių negatyvių demografinių procesų susiformavo deformuota ir populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Dėl ilgalaikio mažo gimstamumo ir didelio gyventojų, ypač jaunimo, emigracijos iki 2018 m. masto Lietuvos gyventojų amžiaus struktūrą sudaro labai maža vaikų ir didelė vyresnio amžiaus gyventojų dalis. 3–4 dešimtmečių perspektyvoje tai lems ne tik mažėjančias gimstamumo apimtis, bet ir tolesnius demografinių struktūrų pokyčius – visų pirma, darbingo amžiaus gyventojų ir reproduktyvaus amžiaus moterų, galinčių susilaukti vaikų, skaičiaus mažėjimą. JT prognozės rodo, kad Lietuvos gyventojų skaičius ir toliau nuosekliai mažės ir 2050 m. sieks tik 2,2 milijono (vidutinis scenarijus), iš jų beveik kas trečias gyventojas bus vyresnis nei 65 m. amžiaus⁴.

Mažėja emigracijos mastai, auga imigracijos ir grįžtamosios migracijos apimtys. 2018–2019 m. Lietuvoje įvyko lūžinis pokytis, kai atvykstančių į šalį gyventi užsieniečių ir iš užsienio grįžtančių lietuvių srautai viršijo išvykstančiųjų srautus. Tai reiškia, kad pastaruosius 6–7 metus valstybė gyvena *de facto* intensyvėjančios imigracijos sąlygomis. Viena vertus, auganti imigracija sprendžia

¹ Roser, Max. 2019. *Demographic transition: Why is rapid population growth a temporary phenomenon?* <https://ourworldindata.org/demographic-transition>

² Europos demografijos tyrimo centrų tinklas. *Depopulation trends in Europe: what do we know about it?*

³ Švelnytė, Laura; Urbonaitė-Barkauskienė, Veronika. *Demografijos tendencijų, demografijos politikos ir jos įgyvendinimo rezultatų lyginamoji analizė*. LRSK Tyrimų skyrius, 2023.

⁴ STRATA. 2023. *Demografinių iššūkių sprendimo galimybių studija*: <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/01/Demografiniu-issukiu-sprendimo-galimybiu-studija.pdf>

kiekybines gyventojų skaičiaus mažėjimo problemas, tačiau šie procesai kelia ir labai aiškų užsieniečių integracijos politikos stiprinimo poreikį.

Užsieniečių integracijos politikos poreikis. Pastebėtina, kad šiuo metu Lietuvoje nėra centrinės imigrantų ir kitų užsieniečių integracija praktiškai besirūpinančios valstybės institucijos, nors kokybinė integracijos situacija labai skiriasi valstybėse, kuriose egzistuoja tokio pobūdžio centrai, atsakingi už užsieniečių kalbinį, kultūrinį ir socialinį įsiliejimą į priimančiosios šalies visuomenę. Tokias centralizuotas institucijas turi kaimyninės Latvija ir Estija, kuriose rusakalbių šalies gyventojų integracijos klausimas tapo aktualus ir strategiškai sprendžiamas nuo pat sovietmečio pabaigos. Taip pat – Šiaurės šalys, kuriose kitataučių kultūrinė ir kalbinė integracija suvokiama kaip esminis socialinės įtraukties, kultūrinės ir psichologinės gerovės bei efektyvaus ekonominio šalių funkcionavimo įrankis ir esminis migracijos politikos prioritetas. Jam skiriamas stabilus finansavimas, suteikiama galimybė dideliame skaičiui žmonių mokytis vietinių kalbų ir susipažinti su vietos kultūra. O Lietuvoje didelei šiuo metu integruotis siekiančiai šalyje gyvenančių užsieniečių bendruomenės daliai nėra palengvinamas sėkmingos integracijos kelias. Situacijai nesikeičiant iš esmės, ji gali turėti ilgalaikių pasekmių formuojantis šios Lietuvoje gyvenančių užsieniečių kultūrinei, socialinei ir politinei atskirčiai⁵.

Socialinė atskirtis. Svarbus Lietuvos demografinis iššūkis yra žymi socialinė ir geografinė atskirtis, kai itin aukštas mirtingumas, prasti sveikatos rodikliai, intensyvūs emigracijos srautai ir kitos demografinės problemos koncentruojasi tam tikrose visuomenės dalyse ir tam tikrose vietovėse, pavyzdžiui, žemo išsilavinimo, bedarbių ir vienišų motinų, auginančių vaikus socialinėse grupėse bei nuo didmiesčių nutolusiuose regionuose. Tai lemia nepalankius visos valstybės demografinius rodiklius ir prastas gyventojų skaičiaus augimo prognozes ateičiai⁶.

Didelė ir nesuvaldyta socialinė ir geografinė atskirtis gali kelti potencialių grėsmių ateityje, esant dideliems imigracijos į Lietuvą srautams – pavyzdžiui, galimybę formuoti geto tipo gyvenvietės, imigrantų grupėms telktis socialinės atskirties geografinėse zonose, integracinių procesų apsunkinimo grėsmę.

Galimos išeitys depopuliacijos sąlygomis. Taip pat svarbu pastebėti, kad gyventojų skaičiaus mažėjimo pasekmės tiek Lietuvoje, tiek kitose aukštų pajamų valstybėse neturėtų būti suprantamos vien negatyviai ir deterministiškai. Valstybės ir ekonomikos neturi būti vertinamos kaip neįgalios lanksčiai prisitaikyti prie kintančių demografinių sąlygų. Empirinės lyginamosios studijos, besiremiančios daugelio valstybių ilgamete patirtimi, atskleidžia, kad darbo rinkos prie populiacijos mažėjimo prisitaiko padėdamos ištraukti iki tol darbo rinkoje menkliau dalyvavusioms socialinėms grupėms (pavyzdžiui, vyresnio amžiaus asmenims, moterims, jaunimui) ir mažėjant bendriesiems nedarbo rodikliams. Teigiama, kad toks darbo rinkos lankstumas, kartu su atlyginimų augimu, turi pozityvių socialinių pasekmių – tokių kaip mažesnė socialinė nelygybė, didesnis socialinis įtraukumas. Depopuliacijos sąlygomis veiksmingos politinės priemonės gali būti ir investicijų į technologijas, didinančias produktyvumą, plėtra, taip pat investicijos į fizinės, pažintinės bei psichinės sveikatos gerinimą, kuris leistų darbo rinkoje dalyvauti didesnei visuomenės daliai, taip pat dirbti ilgiau ir produktyviau⁷.

⁵ Daugiau apie kalbinės užsieniečių integracijos politikos Lietuvoje problemas žr. Urbonaitė-Barkauskienė, Veronika. *Ukrainiečių pabėgėlių kalbinė integracija Lietuvoje ir jos palyginimas su situacija kaimyninėse valstybėse: Lenkijoje, Baltijos ir Šiaurės šalyse*. LRSK Tyrimų skyrius, 2023.

⁶ STRATA. 2023. *Demografinių iššūkių sprendimo galimybių studija*: <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/01/Demografiniu-issukiu-sprendimo-galimybiu-studija.pdf>

⁷ Europos demografijos tyrimo centrų tinklas. *Depopulation trends in Europe: what do we know about it?* <https://population-europe.eu/research/policy-insights/depoulation-trends-europe-what-do-we-know-about-it>

1. Gimstamumo ir mirtingumo tendencijos nuo 1990 m.

Per visą Nepriklausomybės laikotarpį Lietuvoje stebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas, gimstamumo rodikliai nepralenkia mirtingumo rodiklių. Natūralios gyventojų kaitos požiūriu išskirtiniai buvo 1993 m., kuomet pirmą kartą mūsų šalies istorijoje fiksuotas neigiamas skirtumas tarp gimstamumo ir mirtingumo (žr. 2 pav.). Tai reiškia, kad nuo 1993 m. kasmet šalyje miršta daugiau žmonių nei gimsta. Manytina, kad tokios atsikartojančios tendencijos nesudaro sąlygų efektyviam kartų atsinaujinimui mūsų šalyje. Nors didžiuosiuose šalies miestuose ir stebimas didesnis gimstamumas (žr. 2 lent.), vis dėlto, pastarasis taip pat neviršija mirtingumo rodiklių.

Didžiausias metinis mirusiųjų skaičius per visą Lietuvos Nepriklausomybės istoriją nuo 1990 m. fiksuotas 2021 m. (žr. 6 lent.). Tais metais jis siekė 47,7 tūkst. asmenų. Tuo tarpu mažiausias – 2023 m. ir siekė 37 tūkst. Statistiniai duomenys leidžia teigti, kad 2020–2021 m. mirčių skaičiaus padidėjimas sietinas su tiesioginiu ir netiesioginiu COVID–19 pandemijos poveikiu⁸. Būtent COVID–19 pandemija išryškėjo kaip epizodinė mirtingumo priežastis, išsiskirianti iš dažniausių – tokių kaip kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai, taip pat išorinės mirties priežastys (pavyzdžiui, savižudybės, autoįvykiai ir kita) (žr. 5 pav.).

1.1. Gimstamumo ir mirtingumo politikos apžvalga

Strateginiuose dokumentuose, kaip antai, Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2050“⁹, demografinis disbalansas įvardijamas kaip vienas esminių ilgalaikių šalies iššūkių. Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategija¹⁰ bei 2023 m. Seimo rezoliucija¹¹ numato priemones šeimų stiprinimui ir gimstamumo skatinimui. Išskirtinos ir nuo 2008 metų taikytos priemonės demografiniams klausimams spręsti, kaip antai „vaiko pinigų“ iniciatyva¹², pagal kurią tikslinės išmokos mokamos šeimoms auginančioms vaikus iki 18 metų amžiaus.

Pastebėtina, kad šalies politika yra orientuota į šeimai palankios aplinkos kūrimą ir gyventojų amžiaus struktūros balansavimą. Valstybė taiko įvairias finansines išmokas: motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokas, kompensacijas auklėms, išmokas besimokančių tėvų vaikams, vienkartinės išmokas nėščiosioms ir gimus vaikui. Jaunoms šeimoms regionuose teikiamos būsto subsidijos. Nuo 2025 m. ikimokyklinis ugdymas tampa visuotinis nuo 2 metų amžiaus, siūlomas neformalus ugdymas, popamokinės veiklos ir paslaugų šeimai paketas. Gausioms ir neįgalios vaikus auginančioms šeimoms suteikiamos šeimos kortelės.

Pabrėžtina ir tai, kad Darbo kodeksas numato apsaugas darbuotojams, auginantiems vaikus¹³ – draudžiama atleisti nėščiąsias ar vaikų priežiūros atostogose esančius asmenis, taikomos palankios atostogų ir darbo laiko sąlygos. Valstybės tarnyboje galioja papildomos garantijos: ilgesnės atostogos, trumpesnė darbo savaitė, vaikų priežiūros kambariai didelėse įstaigose. Lietuvoje taip pat prieinamos pagalbinių apvaisinimo paslaugos nevaisingoms poroms iki 42 metų, finansuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo fondo¹⁴.

⁸ Maslauskaitė Aušra. Lietuvos gyventojų demografinių struktūrų ir procesų kaita. *Mirtingumo kaita ir sociodemografinė diferenciacija*, 2023, p. 277–288: <https://www.lituanistika.lt/content/111337>

⁹ Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a8b03ef0a55511ee8172b53a675305ab?jfwid=1z7qrkybq>

¹⁰ Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2a093814fc8411e89b04a534c5aaf5ce/asr>

¹¹ LR Seimo rezoliucija dėl Lietuvos demografijos politikos ateities: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ba2493720b8111eeb489c7d891071d0a>

¹² Lietuvos Respublikos Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.116582/asr>

¹³ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f6d686707e7011e6b969d7ae07280e89/asr>

¹⁴ Dilytė-Kotenko, Asta; Daukša, Sigitas; *Gimstamumo skatinimo politikos priemonės kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse*, LRSK Tyrimų skyrius, 2025, p. 24.

Vis dėlto, nepaisant didelio dėmesio tiesioginėms išmokoms, motinystės ir vaiko priežiūros atostogų trukmei, nepasiekama žymaus gimstamumo rodiklių proveržio. Galimos tokio neatitikimo priežastys gali būti nesubalansuotos gimstamumo skatinimo priemonės. Ypač – pertrūkiai tarp mokamų atostogų laikotarpio ir realiai ne visada prieinamos galimybės vaikams lankyti ikimokyklinio ugdymo bei priežiūros įstaigas; taip pat šių pertrūkių nulemti lyčių lygybės privačioje sferoje netolygumai (kadangi, nesant prieinamų ikimokyklinio švietimo paslaugų, dažniausiai vaiko motina yra tas iš tėvų, kurio karjeros ambicijos ir finansinė nepriklausomybė aukojami šeimos stabilumo labui)¹⁵.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje vykdomos įvairios prevencinės sveikatos apsaugos programos, skirtos anksti nustatyti ir užkirsti kelią sunkioms ligoms. Šios programos finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) ir apima tiek onkologinių, tiek širdies ir kraujagyslių ligų prevenciją¹⁶. Šiuo metu Lietuvoje veikia penkios pagrindinės prevencinės programos: gimdos kaklelio, krūties vėžio, priešinės liaukos, storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programos bei širdies ir kraujagyslių ligų prevencijos programa. Vis dėlto, nors dalyvavimas šiose programose yra nemokamas ir finansuojamas iš PSDF, žymi dalis gyventojų nepasinaudoja šia galimybe¹⁷.

1.2. Gimstamumas 1990–2025 m.

2023 m. Lietuvos suminis gimstamumo rodiklis (SGR) buvo 1,18. SGR yra tikimybinis rodiklis, parodantis vidutinį gyvų gimusiųjų skaičių, kurį per visą savo gyvenimo vaisingą laikotarpį pagimdytų moteris, jeigu ji sulauktų 50 metų amžiaus ir kiekvienoje amžiaus grupėje gimstamumas išliktų nepakitęs.

Atvejais, kuomet SGR nesiekia 2,1 – nebeužtikrinama kartų kaita. Manytina, kad pagrindiniai tokių demografinių tendencijų veiksniai yra susiję su šeimos modelio ir vertybių kaita. Socialinės, ekonominės ir technologinės raidos kontekste vaikų auginimo išlaidos auga, žmonės dažniau ima siekti profesinių tikslų atidėdami sprendimą susilaukti vaikų vėlesniam gyvenimo tarpsniui. Didėja šeimos formų įvairovė, daugėja skyrybų, plinta savanoriška bevaikystė, auga kontracepcijos prieinamumas, vaikų susilaukiama mažiau ir vėlesniame amžiuje.

Žemiau (žr. 1 pav.) pateikiame Lietuvos SGR kaitos grafiką nuo 1990 m.¹⁸ Grafike matomas SGR svyravimas: nuo 1990 iki 2002 m. rodiklis mažėjo iki 1,23, o nuo 2002 iki 2016 – augo ir pasiekė 1,63¹⁹. Po 2016 m. vėl sekė rodiklio kritimas – 2023 m. jis nukrito iki 1,18 ribos, t. y., žemiausios per visą šalies Nepriklausomybės laikotarpį. Tokius SGR pokyčius galima sieti ne tik su jau minėta vertybine, gyvenimo pasirinkimų kaita, būdinga antrajam demografiniam perėjimui, bet ir su emigracijos iš Lietuvos srautais. Kaip reikšmingas veiksnys paminėtina ir 2023 m. Rusijos pradėta karinė invazija į Ukrainą. Manytina, jog visų šių veiksnių konsteliacija lėmė itin žemą SGR, kuris nėra pakankamas šalies gyventojų kaitai užtikrinti.

¹⁵ Daukša, Sigitas; Urbonaitė-Barkauskienė Veronika; *Gimstamumo skatinimo politika ir jos priemonės Europos Sąjungos valstybėse narėse*, LRSK Tyrimų skyrius, 2022, p. 9.

¹⁶ Valstybinė Ligonų kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos. *Prevencinės programos*:

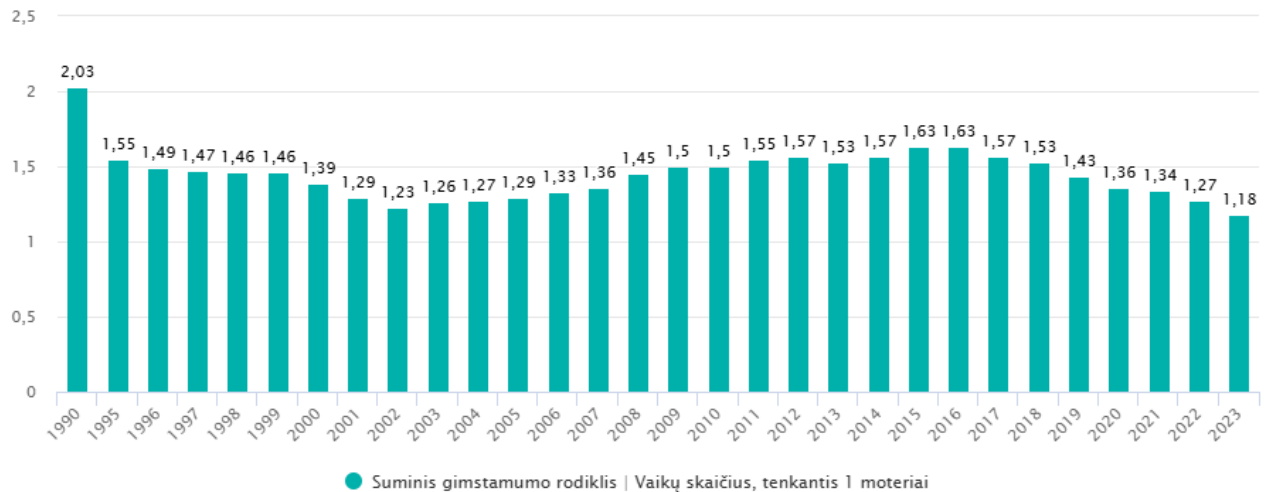
<https://ligoniukasa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/informacija-gyventojams/ligu-prevencijos-programos/apie-prevencija/>

¹⁷ Valstybinė Ligonų kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Ligų prevencija Lietuvoje dar vis nepakankama:

<https://ligoniukasa.lrv.lt/lt/naujienos/ligu-prevencija-lietuvoje-dar-vis-nepakankama/>

¹⁸ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Gimstamumas*: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

¹⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad grafike, remiantis Valstybės duomenų agentūros Rodiklių duomenų bazėje (ne)pateikiamais duomenimis, SGR reikšmė laikotarpiui nuo 1991 iki 1994 m. nėra išskirta.

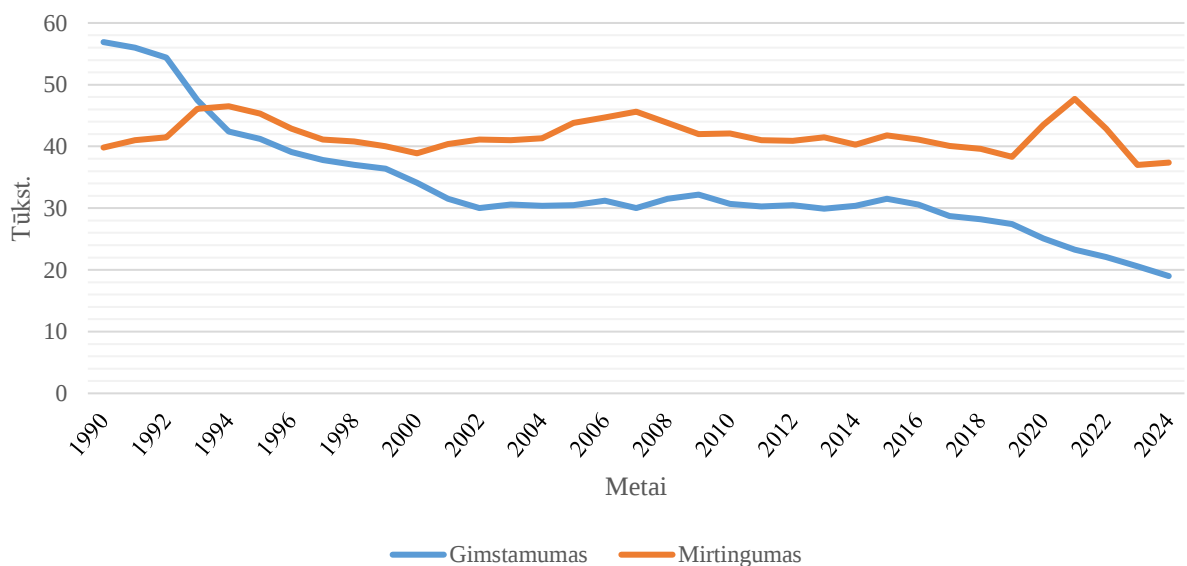

1 pav. Suminis gimstamumo rodiklis 1990–2023 metais Lietuvoje

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Problemiška gimstamumo situacija Lietuvoje atsiskleidžia į analizę įtraukus šalies gyventojų mirtingumo statistiką nuo 1990 m. Pastebėtina, kad 1993 m. mirtingumo rodikliai viršijo gimstamumo rodiklius ir nuo to laiko skirtumas tarp mirtingumo ir gimstamumo augo.

Gimstamumas Lietuvoje gana reikšmingai sumažėjo per COVID–19 pandemiją ir nuo to laiko (2020–2022 m.) mažėjimo tendencija išliko. Manytina, kad neapibrėžtumo ir nesaugumo situacija, susidariusi tiek pandemijos, tiek Rusijos pradėto karo Ukrainoje kontekste metu paskatino atidėti nėštumą vėlesniam laikui.

2 pav. Gimstamumo ir mirtingumo rodikliai 1990–2024 m. Lietuvoje

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

1 lentelė. Gimstamumas Lietuvoje 1990–2024 m. (tūkst. gimusių gyvų naujagimių)

Metai	Gimstamumas	Metai	Gimstamumas	Metai	Gimstamumas
1990	56,9	2003	30,6	2016	30,6
1991	56	2004	30,4	2017	28,7
1992	54,4	2005	30,5	2018	28,2
1993	47,5	2006	31,2	2019	27,4
1994	42,4	2007	30	2020	25,1
1995	41,2	2008	31,5	2021	23,3
1996	39,1	2009	32,2	2022	22,1
1997	37,8	2010	30,7	2023	20,6
1998	37	2011	30,3	2024	19
1999	36,4	2012	30,5		
2000	34,1	2013	29,9		
2001	31,5	2014	30,4		
2002	30	2015	31,5		

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Didžiausias gimstamumas Lietuvoje fiksuotas 1990 m. ir siekė 56,9 tūkst. kūdikių, o mažiausias 2024 m. – 19 tūkst. Išskirtiniai buvo 2008–2009 m. ir 2014–2015 m., kuomet fiksuotas augantis gimstamumas. Nors ir nėra atlikta išsamių sociologinių tyrimų, analizuojančių šiuos du laikotarpius, manytina, kad gimstamumo rodiklių augimą galima paaiškinti keletu priežasčių. Tikėtina, jog 2008–2009 m. gimstamumo augimas sietinas su vadinamuoju nėštumo „atidėto gimdymo“ efektu – moterys, kurios ankstesniais metais delsė susilaukti vaikų dėl ekonominio neapibrėžtumo ar studijų, tuomet pasiekė palankų gimdymo amžių. Antra, iki 2008 m. šalyje vyravo ekonominis pakilimas, augo atlyginimai, mažėjo nedarbas, todėl šeimos jautėsi finansiškai saugesnės. Trečia, valstybė pagerino motinystės ir vaiko priežiūros išmokas, kai 2007 m. pabaigoje buvo priimtos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pataisos, numatiusios 2 metų trukmės motinystės (tėvystės) išmokas). Tai taip pat, tikėtina, skatino šeimas priimti sprendimą susilaukti vaikų.

Aptariant 2014–2015 m. gimstamumo augimą, manytina, jog tam įtakos galėjo turėti reemigracijos tendencijos ir reemigrantų noras kurti šeimas Lietuvoje ir nors tais metais migracijos balansas dar buvo neigiamas, grįžusių šeimų gimdymai turėjo nedidelę, bet teigiamą įtaką gimstamumui. Taip pat tikėtina, kad prie gimstamumo skaičiaus augimo galėjo prisidėti ir tais metais gerinama motinystės ir tėvystės išmokų tvarka bei vaikų priežiūros infrastruktūros tobulinimas.

Detalizuojant gimstamumo statistiką Lietuvoje, pravartu atkreipti dėmesį, kad didžiausias gimstamumas išlieka didžiųjų Lietuvos miestų apskrityse²⁰. Antai 2024 m. Vilniaus apskrityje bendrasis gimstamumo rodiklis (tai naujagimių skaičius per metus, tenkantis 1 000 gyventojų) buvo 7,3; Kauno apskrityje – 7,1; Klaipėdos – 6,5. Tuo tarpu ketvirtoje vietoje pagal gimstamumo rodiklius stebima didmiesčio kategorijai nepriskirta Tauragės apskritis, kurioje šis rodiklis siekė 6,2. Žemiau (3 lent.) pateikiame bendrojo gimstamumo rodiklio kaitą pagal Lietuvos apskritis 2020–2024 m. laikotarpiu.

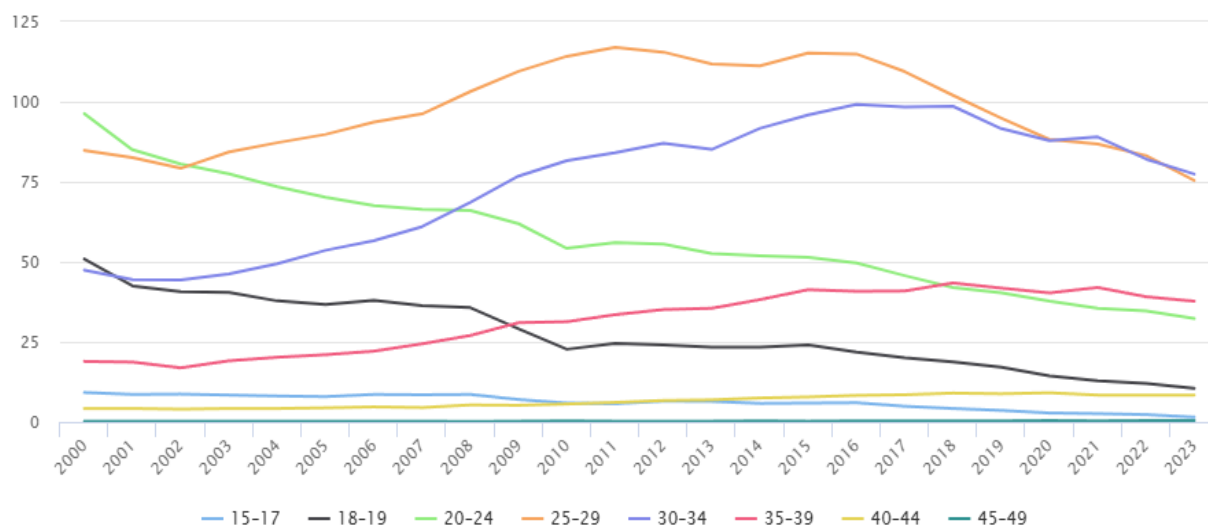
2 lentelė. Bendrasis gimstamumo rodiklis šešiose Lietuvos apskrityse 2020–2024 m.

	Vilniaus	Kauno	Klaipėdos	Šiaulių	Panevėžio	Tauragės
2020	9,7	8,7	8,7	7,5	6,8	7,9
2021	9,9	8,8	8,9	7	6,5	6,7
2022	9,3	8,3	8,1	7	5,9	7,1
2023	8,1	7,5	7,5	6,5	6,2	6,3

²⁰ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Bendrasis gimstamumo rodiklis*: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Gimstamumo tendencijas nepriklausomoje Lietuvoje gali paaiškinti ir vidutinio gimdančių moterų amžiaus kaita. Pateiktame gimstamumo rodiklio pagal motinos amžių grafike (žr. 3 pav.) matyti, kad gimdančių moterų amžius nuo 2000 m. išaugo. Gana ženkliai išsiskirianti 25–29 m. moterų amžiaus grupė nuo 2016 m. ėmė mažėti, o 30–34 m. moterų amžiaus grupė augo ir 2023 m. pralenkė lig tol dominavusią 25–29 m. amžiaus grupę. Tai rodo, kad palaipsniui didėja gimdančių moterų amžius. Galiausiai, visose amžiaus grupėse fiksuojama bendra gimdymų skaičiaus mažėjimo tendencija.

3 pav. Gimstamumo rodiklis pagal motinos amžių Lietuvoje nuo 2000–2023 m.

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Atkreiptinas dėmesys, kad pateikiamas bendrasis gimstamumo rodiklis (BGR) parodo, kiek gimimų įvyksta per tam tikrą laikotarpį (dažniausiai per metus), 1 000-iui vaisingo amžiaus (15–49 m.) moterų. Vidutinio gimdančių moterų amžiaus didėjimas stebimas pateikiant duomenis skaitine išraiška (žr. 3 lent.)²¹. Antai 2019 m. vidutinis amžius buvo 30, o 2023 – 30,4 metai²².

Tokius, „vėlesnės“ motinystės pokyčius galima sieti tiek su vertybiniu, tiek su ekonominiu pasirinkimu, kaip antai, pagerėjusi gyvenimo kokybė, moterų emancipacija, karjeros pasirinkimų galimybės. Pastebėtina, kad pastarieji yra būdingi visoms poindustrinėms Vakarų visuomenėms, tik mūsų regione dėl konkrečių socioistorinių ir sociokultūrinių aplinkybių šie pokyčiai vėlavo.

3 lentelė. Bendrasis gimstamumo rodiklis pagal motinos amžių 2019–2023 m.

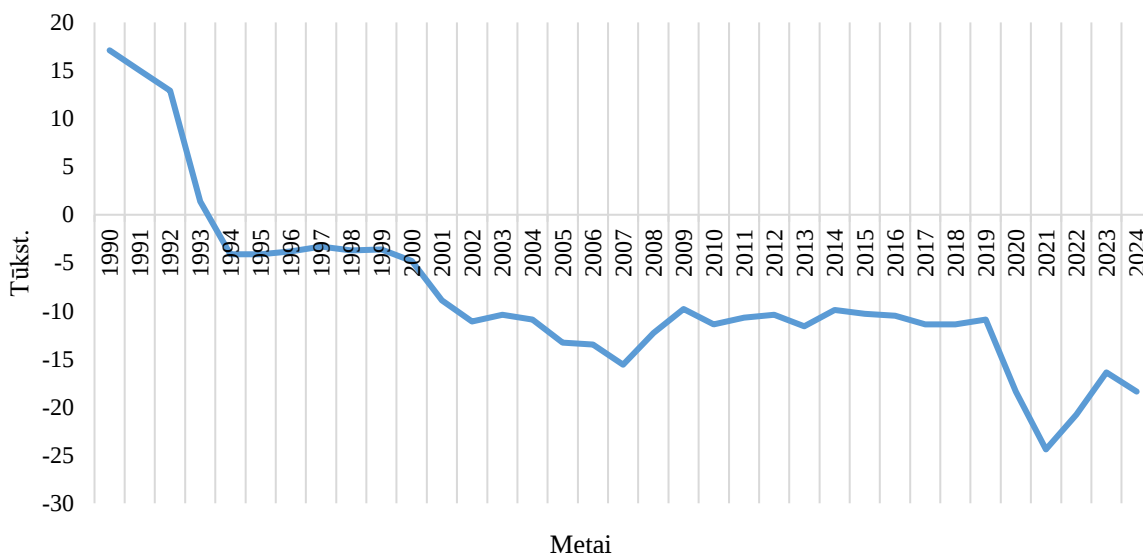
Amžius\metai	2019	2020	2021	2022	2023
15-17	3,6	2,8	2,6	2,3	1,5
18-19	17,1	14,4	12,9	12,0	10,5
20-24	40,3	37,7	35,5	34,7	32,3

²¹ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Gimstamumo rodiklis pagal motinos amžių*: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

²² Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Vidutinis gimdančių moterų amžius*: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

25-29	94,9	88,2	86,8	83,2	75,4
30-34	91,6	87,9	89,0	82,1	77,4
35-39	41,8	40,3	42,0	39,1	37,7
40-44	8,8	9,1	8,4	8,4	8,4
45-49	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

4 pav. Natūralus gyventojų prieaugis 1990–2024 m. Lietuvoje (tūkst.)

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Natūralaus gyventojų prieaugio rodiklis, rodantis gimimų ir mirčių skirtumą (neįskaitant migracijos) taip pat atskleidžia neigiamas šalies demografinės tendencijas. Didžiausias gimstamumo ir mirtingumo skirtumas užfiksuotas 2021 m., kuomet natūralus gyventojų prieaugis buvo -24,4 tūkst. gyventojų. Palyginimui, toks gyventojų skaičius atitiko Kėdainių miesto populiaciją (23 447 gyventojų 2023 m. Valstybės duomenų agentūros duomenimis²³). Tai taip pat yra sietina su tiesioginiu ir netiesioginiu COVID–19 pandemijos poveikiu mirtingumui. Išskirti taip pat derėtų 2009 m. ir 2014 m., kuomet natūralus gyventojų prieaugis buvo santykinai didesnis. Jis atitinkamai sudarė -9,8 ir -9,9 tūkst. gyventojų. 2023 m. fiksuotas gyventojų natūralaus prieaugio didėjimas, tačiau jau 2024 m. rodiklis ir vėl nukrito, pasiekdamas 2020 m. lygį (-18,4 tūkst. gyventojų).

4 lentelė. Natūralus gyventojų prieaugis 1990–2024 m. Lietuvoje (tūkst.)

Metai	Prieaugis	Metai	Prieaugis	Metai	Prieaugis
1990	17,1	2003	-10,4	2016	-10,5
1991	15	2004	-10,9	2017	-11,4
1992	12,9	2005	-13,3	2018	-11,4
1993	1,4	2006	-13,5	2019	-10,9
1994	-4,1	2007	-15,6	2020	-18,4
1995	-4,1	2008	-12,3	2021	-24,4
1996	-3,8	2009	-9,8	2022	-20,8
1997	-3,3	2010	-11,4	2023	-16,4
1998	-3,7	2011	-10,7	2024	-18,4
1999	-3,6	2012	-10,4		

²³ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas. Nuolatiniai gyventojai miestuose metų pradžioje: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=e3463ef2-cf9d-45a7-934e-f80229a9c6d3#/>

2000	-4,8
2001	-8,9
2002	-11,1

2013	-11,6
2014	-9,9
2015	-10,3

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Apžvelgiant statistinius duomenis ir siekiant identifikuoti, kaip atrodo skirtingi Lietuvos regionai pagal natūralų gyventojų prieaugį, pateikiame duomenis iš visų Lietuvos apskričių 2020–2024 m. laikotarpiu (žr. lent. 5)²⁴. 2024 m. didžiausias natūralus gyventojų prieaugis fiksuotas didmiesčių – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos – apskrityse, tuo tarpu mažiausias – Panevėžio, Alytaus, Utenos apskrityse. Santykinai didelis gyventojų prieaugis fiksuotas į didžiųjų miestų kategoriją nepatenkančiose Telšių ir Tauragės apskrityse.

Manytina, kad tokiems natūralaus gyventojų prieaugio rodikliams įtakos turėjo išvystyta šeimai reikalingų paslaugų infrastruktūra, darbo vietų prieinamumas, o taip pat vidinė šalies gyventojų migracija iš kaimo į miestą. Vis dėlto, akivaizdi tendencija, jog visose Lietuvos apskrityse natūralus gyventojų prieaugis yra neigiamas – miršta daugiau gyventojų nei gimsta.

5 lentelė. Natūralus gyventojų prieaugis pagal Lietuvos apskritis 2020–2024 m.

Apskritis/metai	2020	2021	2022	2023	2024
Vilniaus	-3,4	-4,9	-3,2	-2,3	-3,6
Kauno	-6,7	-7,5	-6,7	-5,1	-5,4
Klaipėdos	-6,3	-7,4	-6,2	-4,5	-5,6
Telšių	-6,7	-9,1	-8,5	-6,3	-7,2
Tauragės	-9,7	-12,4	-10,3	-9,2	-8,1
Šiaulių	-9,4	-11,5	-10,0	-7,6	-9,1
Marijampolės	-10,3	-11,9	-10,6	-8,8	-9,3
Panevėžio	-11,0	-12,9	-11,5	-9,7	-10,1
Alytaus	-11,7	-14,1	-12,6	-10,3	-10,3
Utenos	-13,7	-16,5	-15,2	-12,5	-13,9

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

1.3. Mirtingumas 1990–2025 m.

Lietuvos gyventojų mirtingumo statistiniai rodikliai palyginti su gimstamumu pateikiami 2 paveiksle. Šalies Nepriklausomybės laikotarpiu, nuo 1993 m., mirtingumo rodiklis viršija gimstamumo rodiklį. Išskirtinai didesnis Lietuvos gyventojų mirtingumas fiksuotas 2021 m. ir sietinas su tiesioginiu ir netiesioginiu COVID–19 pandemijos poveikiu. Tais metais bendras mirčių skaičius siekė 47,7 tūkst. asmenų. Palyginimui toks mirusiųjų skaičius beveik prilygo Alytaus miestui 2020 m. – 49 895 gyventojų²⁵

6 lentelė. Mirusiųjų skaičius 1990–2024 m. Lietuvoje (tūkst.)

Metai	Mirusieji	Metai	Mirusieji	Metai	Mirusieji
1990	39,8	2002	41,1	2014	40,3
1991	41	2003	41	2015	41,8
1992	41,5	2004	41,3	2016	41,1
1993	46,1	2005	43,8	2017	40,1

²⁴ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Bendrasis natūralios gyventojų kaitos rodiklis*: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

²⁵ Oficialiosios statistikos portalas. Lietuvos gyventojai 2020 m.: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvas-gyventojai-2020/salies-gyventojai-miesto-ir-kaimo-gyventojai>

1994	46,5	2006	44,7	2018	39,6
1995	45,3	2007	45,6	2019	38,3
1996	42,9	2008	43,8	2020	43,5
1997	41,1	2009	42	2021	47,7
1998	40,8	2010	42,1	2022	42,8
1999	40	2011	41	2023	37
2000	38,9	2012	40,9	2024	37,4
2001	40,4	2013	41,5		

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Analizuojant Lietuvos gyventojų mirties priežastis²⁶, išsiskiria kraujotakos sistemos ligos: insultas, miokardo infarktas, hipertenzinė širdies liga, širdies nepakankamumas²⁷. Taip pat išskiriami piktybiniai navikai bei išorinės mirties priežastys.

7 lentelė. Lietuvos gyventojų mirtingumas pagal mirties priežastis 2021–2024 m. (tūkst.)

	2021	2022	2023	2024
Kraujotakos sistemos ligos	23,03	22,5	19,26	19,02
Piktybiniai navikai	7,74	7,89	7,78	8,05
Kitos mirties priežastys	2,85	2,81	2,66	3
Išorinės mirties priežastys	2,42	2,33	2,26	2,29
Iš kurių: tyčiniai susižalojimai	0,56	0,52	0,56	0,566
Iš kurių: nukritimai	0,50	0,46	0,41	0,41
Iš kurių: atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu bei jo poveikis	0,13	0,15	0,15	0,15
Iš kurių: transporto įvykiai	0,18	0,16	0,17	0,14
Iš kurių: atsitiktinis paskendimas	0,14	0,11	0,08	0,12
Iš kurių: pasikėsinimas (nužudymas)	0,05	0,05	0,04	0,05
Virškinimo sistemos ligos	2,18	2,20	1,90	2,13
Kvėpavimo sistemos ligos	1,06	1,16	1,08	1,22
Tam tikros infekcinės ir parazitų sukeltos ligos	0,70	0,72	0,82	0,86
Cukrinis diabetas	0,71	0,64	0,62	0,61
COVID-19	7,01	2,60	0,58	0,24

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Pastebėtina, kad skiriasi Lietuvos gyventojų mirties priežastys pagal lytį. Pateikiami 2024 m. Lietuvos higienos instituto duomenys apie vyrų ir moterų mirties priežastis. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos vyrų mirties priežasčių statistikoje pirmąją išeminės širdies ligos, tokios kaip miokardo infarktas. Dažniausia darbingo amžiaus moterų mirties priežastis – kepenų ligos²⁸.

8 lentelė. Darbingo amžiaus (16–64 m.) gyventojų mirties priežastys pagal lytį 2024 m.

Vyrai			Moterys		
Mirties priežastys	Skaičius	%	Mirties priežastys	Skaičius	%
Išeminės širdies ligos	965	16,4	Kepenų ligos	251	10,7
Virškinimo organų piktybiniai navikai	478	8,1	Virškinimo organų piktybiniai navikai	223	9,5
Kepenų ligos	441	7,5	Moters lyties organų piktybiniai navikai	206	8,8

²⁶ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Mirusiųjų skaičius pagal mirties priežastis*: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

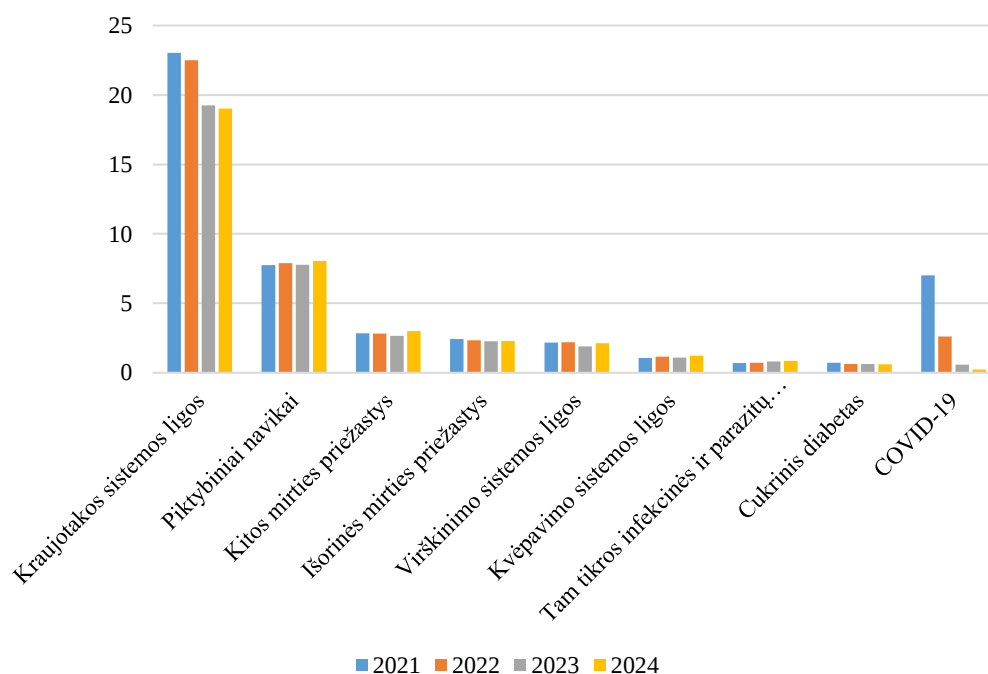
²⁷ Lietuvos higienos institutas. *Kraujotakos sistemos ligų atlasas*: <https://www.hi.lt/leidinys-57/leidiniai/informaciniai-leidiniai/kraujotakos-sistemos-ligu-atlasas-2009-2013-m-lietuva/>

²⁸ Lietuvos higienos institutas. *Mirties priežastys*. 2024: <https://www.hi.lt/sveikatos-statistikos-leidiniai/#--mirties-priezastys>

Tyčiniai susižalojimai (savižudybės)	334	5,7	Išeminės širdies ligos	199	8,5
Trachėjos, broncho ir plaučio piktybinis navikas	247	4,2	Krūties piktybinis navikas	182	7,8
Insultas	193	3,3	Insultas	86	3,7
Kardiomiopatija	179	3,0	Trachėjos, broncho ir plaučio piktybinis navikas	63	2,7
Atsitiktinis apsinuodijimas medikamentais, narkotikais ir alkoholiu	155	2,6	Kardiomiopatija	55	2,3
Plaučių uždegimas	123	2,1	Tyčiniai susižalojimai (savižudybės)	55	2,3
Transporto įvykiai	88	1,5	Atsitiktinis apsinuodijimas medikamentais, narkotikais ir alkoholiu	37	1,6
Priešinės liaukos piktybinis navikas	66	1,1	Plaučių uždegimas	24	1,0
Natūralaus šalčio poveikis	56	1,0	Transporto įvykiai	17	0,7
Kitos mirties priežastys	2556	43,5	Kitos mirties priežastys	943	40,3
Iš viso	5881	100	Iš viso	2341	100

Šaltinis: Lietuvos higienos institutas

Analizuojant Lietuvos gyventojų mirties priežastis laiko perspektyvoje (2021–2024 m.; žr. 5 pav.)²⁹ matomi pokyčiai: mažėjantis mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų ir nežymiai augantis mirtingumas nuo piktybinių navikų. Kaip atskirą mirtingumo priežastį tenka išskirti COVID–19 ligos tiesioginę ir netiesioginę poveikį, kuris matyti 2021 ir 2022 m. mirčių statistikoje.

5 pav. Lietuvos gyventojų mirtingumo pagal mirties priežastis pokytis 2021–2024 m. (tūkst.)

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

²⁹ Valstybės duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, *Mirusiųjų skaičius pagal mirties priežastis*: <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>

1.4. Gimstamumo ir mirtingumo tendencijų apibendrinimas

Apibendrinant gimstamumo ir mirtingumo tendencijas Lietuvoje tenka pastebėti, kad nuo 1990 m. Lietuvos gimstamumas patyrė reikšmingų pokyčių. Po Nepriklausomybės atkūrimo gimstamumo lygis smarkiai sumažėjo. Nuo 2000 m. gimstamumo rodikliai pamažu stabilizavosi, o 2010–2016 m. laikotarpiu kilo iki ~1,63 vaikų vienai moteriai. Tačiau vėliau gimstamumas vėl pradėjo mažėti, ir 2023 m. pasiekė istoriškai žemą lygį – SGR vos apie 1,18. Tokias tendencijas lemia net tik pasikeitę vertybiniai požiūriai, gyvenimo būdo pokyčiai, bet ir emigracija, vėlyvesnis šeimos kūrimas, ekonominiai ir socialiniai pokyčiai. Gimstamumo lygis Lietuvoje nesiekia kartų kaitai reikalingos ribos – 2,1 vaiko, o tai kelia demografinių iššūkių. Nors ir taikoma daug bei įvairių ekonominių, teisinių priemonių gimstamumo skatinimui, tačiau jos taikomos labiau fragmentiškai ir atsietai viena nuo kitos, neturint ilgalaikės strateginės krypties ir nuoseklaus jos įgyvendinimo.

Apžvelgiant Lietuvos gyventojų mirtingumo rodiklius pasakytina tai, kad nuo 1990 m. fiksuoti reikšmingi jų svyravimai. 1990–2000 m. mirtingumas didėjo, ypač tarp darbingo amžiaus vyrų, dėl ekonominės krizės, socialinio nestabilumo ir aukšto alkoholizmo paplitimo. Nuo 2000-ųjų stebimas laipsniškas mirtingumo mažėjimas, galimai susijęs su gerėjančia sveikatos priežiūra ir ligų prevencijos priemonių taikymu bei bendra ekonominės situacijos stabilizacija. Vis dėlto nuo 2020 m. stebėtas Lietuvos gyventojų mirtingumo augimas. Čia išskirtinas COVID–19 pandemijos poveikis. Konstatuotina, kad nors ir vykdoma nemažai sveikatos priežiūros ir prevencijos programų, finansuojamų valstybės lėšomis, dalis Lietuvos gyventojų šiomis programomis nepasinaudoja. Lietuvoje dažniausios mirties priežastys išlieka širdies ir kraujagyslių ligos, onkologinės ligos bei išorinės priežastys (savižudybės, nelaimingi atsitikimai). Pastebėtina, kad Lietuvos vyrų mirtingumas yra vienas aukščiausių Europoje, išsiskiriantis aukštu savižudybių lygiu³⁰.

Paminėtina, kad Lietuvos, kaip ir kitų buvusių sovietinio bloko šalių, gyventojų mirtingumas pasižymi specifiniais bruožais. Lietuvos socialinių mokslų centro demografų teigimu, posovietinio mirtingumo modeliui būdinga santykinai trumpa vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, aukštas bendras mirtingumo lygis, dideli mirtingumo rodiklių skirtumai pagal socialinius demografinius požymius, mirtingumo lygio šuoliška kaita. Be to, dar yra aukštas vidutinio amžiaus gyventojų mirtingumas, dideli mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų ir išorinių mirties priežasčių rodikliai (savižudybių, žmogžudysčių, eismo įvykių ir kita). Vienas iš svarbiausių Lietuvos gyventojų mirtingumo bruožų – aukštas mirtingumo dėl alkoholio lygis, kuris vis dar išlieka išskirtine Lietuvos visuomenės sveikatos ir socialine problema³¹.

Gyventojų mirtingumo ir sveikatos duomenys rodo, kad gyventojų senėjimo procesai vyksta nepalankiame kontekste – vyresnio amžiaus žmonių grupėse fiksuojami tarptautiniu mastu aukšti negalios, invalidumo ir lėtinių ligų paplitimo rodikliai, o vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė Lietuvoje išlieka viena mažiausių ES³².

Apibendrintai galima teigti, kad tokios gimstamumo ir mirtingumo tendencijos kuria ganėtinai niūrų Lietuvos demografinės situacijos ateities scenarijų. Turimų statistinių duomenų analizė rodo ryžtingų, nuoseklių ir sistemiškai subalansuotų politinių sprendimų, gerinančių Lietuvos demografinę situaciją, poreikį.

³⁰ Tamošiūnas, Abdonas, Klumbienė, Jūratė, et al., Trends in major risk factors and mortality from main non-communicable diseases in Lithuania, 1985–2013. *BMC Public Health*, 2016; doi: 10.1186/s12889-016-3387-0

³¹ Stumbrys, Daumantas; Jasilionis, Domantas. 2023. Mirtingumo kaita ir sociodemografinė diferenciacija in *Lietuvos gyventojų demografinių struktūrų ir procesų kaita*. Vilnius: Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos institutas, p. 279; https://lsta.lt/wp-content/uploads/2025/03/Leidiny_175x245cm-skaitmena_2025.pdf

³² STRATA. 2023. Demografinių iššūkių sprendimo galimybių studija: <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/01/Demografiniu-issukiu-sprendimo-galimybiu-studija.pdf>

2. Migracijos tendencijos nuo 1990 m.

Svarbus valstybės gyventojų populiacijos struktūros ir jos kaitos ateityje veiksnys yra gyventojų judėjimo tarp valstybių arba migracijos tendencijos. Jos yra itin jautrios tiek vidaus, tiek išorės veiksniams, tokiems kaip ekonominės padėties pokyčiai, kariniai konfliktai ar kitos saugumo krizės įvairiuose pasaulio regionuose. Migracijos tendencijos vidaus politikos priemonėmis yra gana sunkiai kontroliuojamos, jas sudėtinga ir prognozuoti.

Šiame darbo skyrelyje trumpai apžvelgiami svarbiausi Lietuvos migracijos ir užsieniečių integracijos politikos dokumentai ir sprendimai, didžiausią dėmesį teikiant laikotarpiui nuo 2018 m., kai reikšmingai pasikeitė migracijos tendencijos ir atvykstančių asmenų srautai ėmė viršyti iš Lietuvos išvykstančių asmenų srautus. Taip pat pristatomi Lietuvos 1990–2024³³ m. emigracijos, imigracijos ir grįžtamosios migracijos (reemigracijos) rodikliai bei apibendrintos įžvalgos apie šių procesų tendencijas.

2.1. Migracijos politikos apžvalga

Svarbiausi migracijos politikos dokumentai. 2004 m. balandžio 29 d. priimtas įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“³⁴, kuriame nustatyta užsieniečių atvykimo ir išvykimo, buvimo ir gyvenimo, prieglobsčio ir laikinosios apsaugos suteikimo, integracijos ir sprendimų dėl užsieniečių teisinės padėties apskundimo tvarka bei sureguliuojami kiti užsieniečių teisinės padėties klausimai. Šis įstatymas pagal poreikį keičiamas, reaguojant į aktualius migracijos iššūkius.

2018 m. priimta Demografijos, migracijos ir integracijos strategija ir patvirtintas „Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategijos“ veiklos planas³⁵. Vienas iš esminių šių dokumentų tikslų – mažinti emigraciją ir didinti grįžtamąją migraciją.

2018 m. patvirtintas Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 m. veiksmų planas³⁶, kuriame numatytos 34 priemonės.

Grįžtamosios migracijos politika. 2011 m. Vyriausybė patvirtino „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2012–2021 metų programą. Koordinuojant Užsienio reikalų ministerijai buvo sukurtas diasporos politikos įgyvendinimo modelis – „Globalios Lietuvos“ programą įgyvendinančių valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų tarpinstitucinis tinklas, į kurį įtrauktos arčiausiai diasporos esančios Lietuvos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos. Įgyvendinant „Globalios Lietuvos“ programą dalyvavo per 20 valstybės institucijų ir įstaigų, aktyviai veikė Lietuvos diasporos organizacijos.

Užbaigus šią programą ir siekiant jos tęstinumo, 2021 m. patvirtintos Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 metams³⁷. 2022 m. parengtas pirmasis šių gairių įgyvendinimo trejų metų veiksmų planas, kasmet atnaujinamas ir pratęsiamas vieneriems metams³⁸. Šiuo metu diasporos politikos įgyvendinimo veikloje dalyvauja 36 valstybės institucijos ir 60 savivaldybių³⁹.

³³ Tai naujausi apibendrinti ir Valstybės duomenų agentūros viešai pateikiami statistiniai duomenys, 2025 m. duomenys dar nėra paskelbti.

³⁴ Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232378/asr>

³⁵ Vyriausybės nutarimas „Dėl Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategijos įgyvendinimo 2020–2022 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3dc58e80fc8411e8a969c20aa4d38bd4/asr>

³⁶ Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų planas: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2af61ab3d8ed11e782d4fd2c44cc67af?jfwid=2r1mptlh&buildNumber=1529559128001>

³⁷ Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 m.: <https://globalilietuva.urm.lt/doclib/ua2j3aqa3u41bqwq8chvvp531chpdc6>

³⁸ Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų planas 2025–2027 m.: <https://globalilietuva.urm.lt/data/public/uploads/2024/11/gl-veiksmu-planas-2025-2027-m..pdf>

³⁹ Apie Globalią Lietuvą: <https://globalilietuva.urm.lt/diasporos-politika/apie-globalia-lietuva/8>

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje 2022 m. buvo patvirtintas 2021–2030 m. socialinės sutelkties plėtros programos pažangos priemonės „Plėtoti užsieniečių integracijos sistemą“ aprašas⁴⁰, kurio pagrindime atlikta užsienio kilmės Lietuvos gyventojų integracijos iššūkių analizė ir suplanuotos veiklos bei lėšos šiems iššūkiams spręsti⁴¹.

Užsieniečių integracijos politika. Iki 2014 m. Lietuvoje nebuvo konkrečios institucijos, atsakingos už užsieniečių integracijos politikos formavimą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija buvo atsakinga už prieglobsčių gavusių asmenų, bet ne už trečiųjų šalių piliečių integracijos politikos formavimą.

2014 m. sausio 22 d. Vyriausybė priėmė Lietuvos migracijos politikos gaires⁴² ir pavedė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai formuoti užsieniečių integracijos politiką. Lietuvos migracijos politikos gairių 7.2.1 papunktyje įtvirtinta, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsakinga už darbo politikos sritį, užsieniečių įsidarbinimo, darbo Lietuvoje, socialinių garantijų užtikrinimo ir užsieniečių socialinės integracijos politikos formavimo klausimus, Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo administravimą Lietuvoje⁴³.

2020 m. Vyriausybė pritarė Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašo pakeitimams. Įgyvendinant šiuos pakeitimus kiekvienam prieglobsčio gavėjui sudaromas individualus integracijos planas, o paramos integracijai trukmė ir pašalpos dydis priklauso nuo asmens individualios pažangos ir įsitraukimo dalyvaujant integracijos priemonėse⁴⁴.

Visgi pastebėtina, kad Lietuvoje nėra imigrantų ir kitų užsieniečių integracija besirūpinančio centro ir politinės integracijos priemonės dažnai taikomos į situacijas (tokias kaip, pavyzdžiui, 2021 m. nelegalių migrantų per Baltarusijos sieną krizė, didžiuliai 2022 m. Ukrainos karo pabėgėlių srautai) reaguojant *ad hoc*, taikant laikinas ir nestruktūruotas priemones⁴⁵. Šia prasme situaciją galėtų pakeisti institucijos, atsakingos už užsieniečių kalbinę, kultūrinę ir socialinę integraciją sukūrimas ir nuoseklus jos veikimas siekiant ilgalaikių tikslų – kalbinės, kultūrinės, socialinės ir politinės atvykstančių į Lietuvą asmenų (tiek lietuvių kilmės, tiek užsieniečių) integracijos.

Imigracijos politika. 2018 m. priimta nuostata, kad baigę studijas užsienio studentai dar 12 mėn. gali likti ir ieškoti darbo Lietuvoje, doktorantai gali iš karto atvykti su šeimos nariais. Mažinami pertekliniai reikalavimai atvykstantiems užsieniečiams (nebereikia tvirtinti kvietimų) ir atvykstantiems ne Europos Sąjungos (ES) darbuotojams: įdarbinus užsieniečių darbdaviams nebereikia registruoti darbo sutarčių Užimtumo tarnyboje, atvykusiems užsieniečiams sudaryta galimybė keisti darbdavį. Reglamentuota Baltojo įmonių sąrašo sudarymo procedūra, kuri supaprastina ne ES darbuotojų atvykimą į šias įmones⁴⁶.

2019 m. siekiant sumažinti galimybes piktnaudžiauti imigracijos procedūromis, numatyta, kad darbdaviai informaciją apie įdarbintus užsieniečius teikia Užimtumo tarnybai ir Valstybinei darbo inspekcijai; komandiruotiems užsieniečiams reikia įgyti leidimą dirbti; užsieniečiams, studijuojantiems Lietuvoje ir surinkusiems mažiau kaip 40 studijų kreditų, jeigu nenustatyta

⁴⁰ Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. rugsėjo 20 d. įsakymas Nr. A1-616 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programos pažangos priemonės Nr. 09-003-02-02-07 „Plėtoti užsieniečių integracijos sistemą“ aprašo patvirtinimo“: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0fd8341391b11edbf47f0036855e731?ifwid=rivwzvvpvg>

⁴¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Užsieniečių integracija*: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/>

⁴² Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5338f7c0899d11e397b5c02d3197f382/DUTzQefoeF>

⁴³ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Užsieniečių integracija*.

⁴⁴ Vidaus reikalų ministerija, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Europos migracijos tinklas (EMN) Lietuvoje. *Lietuvos migracijos politika 2020 m.*:

https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1879/LT_migracijos_politika_LT_versija.pdf

⁴⁵ Daugiau apie kalbinę užsieniečių integracijos politikos Lietuvoje problemas žr. Urbonaitė-Barkauskienė, Veronika. Ukrainiečių pabėgėlių kalbinė integracija Lietuvoje ir jos palyginimas su situacija kaimyninėse valstybėse: Lenkijoje, Baltijos ir Šiaurės šalyse. LRSK Tyrimų skyrius, 2023.

⁴⁶ Vidaus reikalų ministerija, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Europos migracijos tinklas (EMN) Lietuvoje. *Lietuvos migracijos politika 2018 m.*: https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1549/Ataskaita-LT-2.pdf

pateisinamų priežasčių, gali būti neišduotas arba nepratęstas leidimas laikinai gyventi; uždrausta užsieniečius įdarbinti laikino įdarbinimo įmonėse; nustatytas aiškus reglamentavimas ir kriterijai dėl įmonių veiklos, kuria tarpininkaujama trečiųjų šalių piliečių įdarbinimui Lietuvoje.

2019 m. reglamentuotas kvotų užsieniečiams darbo migrantams nustatymas ir naudojimas. Kvotos pradėtos taikyti nuo 2021 m. užsieniečiams, atvykstantiems dirbti pagal profesiją, kuri įtraukta į trūkstamų profesijų sąrašą⁴⁷. Ši procedūra pakeista 2025 m. (išsamiau apie pakeitimus žr. šio darbo p. 20).

2020 m. siekiant tobulinti esamą reglamentavimą, priimti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, įsigalioję 2021 m. kovo 1 d., kuriais remiantis sudaryta galimybė aukštos profesinės kvalifikacijos užsieniečiams ir įmonės viduje perkeliams užsieniečiams pradėti dirbti nuo prašymo pateikimo momento. Taip pat užsieniečiai studentai ir tyrėjai, į Lietuvą atvykę pasinaudodami judumo ES galimybe, gali dirbti buvimo Lietuvoje laikotarpiu, o užsieniečiui, baigusiam studijas Lietuvoje, netaikomas nei darbo patirties reikalavimas, nei reikalavimas įsidarbinti pagal turimą kvalifikaciją.

Nuo 2020 m. rugpjūčio 11 d. Lietuva taikė išimtį ir dėl ypatingų humanitarinių priežasčių Baltarusijos piliečiams išdavė leidimus atvykti į Lietuvą. Tuo tarpu nuo 2020 m. rugsėjo 21 d. Baltarusijos piliečiai turėjo galimybę paprastesnėmis sąlygomis gauti 6 mėnesius galiojančią daugkartinę nacionalinę vizą⁴⁸.

2021 m. birželio 15 d. priimti Investicijų įstatymo pakeitimai, kuriais siekiama sudaryti palankesnes sąlygas trečiosios šalies įmonėms perkelti savo veiklą į Lietuvą. Priimtais pakeitimais nustatytas naujas užsieniečiams išduodamų leidimų laikinai gyventi pagrindas, taikomas trečiųjų šalių piliečiams, kurie į Lietuvą atvyksta kaip investuotojai, investuotojo darbuotojai ir jų šeimos nariai.

2021 m. siekiant palengvinti reikalavimus ir sąlygas Lietuvoje studijuojantiems, studijas baigusiems ar mokslinę veiklą užsiimantiems užsieniečiams, buvo priimti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai. Jais remiantis, studijas arba mokymąsi pagal profesinio mokymo programą pabaigusiems ir Lietuvoje dirbti ketinantiems užsieniečiams nebetaikomi darbo patirties ir įdarbinimo pagal turimą kvalifikaciją reikalavimai. Užsieniečiams, studijuojantiems magistratūroje ir doktorantūroje, leista dirbti Lietuvoje, netaikant 20 valandų per savaitę darbo laiko apribojimo. Šie asmenys savo studijų laikotarpiu gali į šalį pasikviesti savo šeimą. Numatyta, kad kitose ES šalyse mokslinius tyrimus ir eksperimentinės plėtos darbus vykdančias užsieniečius gali šia veikla užsiimti Lietuvoje ir turi teisę dirbti kaip dėstytojas nelaukdamas, kol jam bus išduotas naujas leidimas laikinai gyventi kitu pagrindu.

2021 m. įvertinus, jog į Lietuvą pagal Trūkstamų profesijų sąrašą atvykstantys užsieniečiai nebūtinai įsidarbina šalyje, o tiesiog supaprastinta tvarka atvyksta į ES, tokio pobūdžio migracijai pradėta taikyti kvota. 2021 m. kvota supaprastinta tvarka leido įdarbinti 32 200 užsieniečių: paslaugų srityje – 11 600, pramonės srityje – 9 500, statybos srityje – 9 100, žemės ūkyje – 2 000 asmenų. Kvota buvo išnaudota tik paslaugų sektoriuje⁴⁹.

2022 m. tobulinant imigracijos procedūras, priimti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, kurie leido supaprastinti leidimų laikinai gyventi Lietuvoje išdavimo sąlygas

⁴⁷ Vidaus reikalų ministerija, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Europos migracijos tinklas (EMN) Lietuvoje. *Lietuvos migracijos politika 2019 m.*: https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1550/Lietuvos-Migracijos-Politika-2019_LT_Final.pdf

⁴⁸ Vidaus reikalų ministerija, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Europos migracijos tinklas (EMN) Lietuvoje. *Lietuvos migracijos politika 2020 m.*: https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1879/LT_migracijos_politika_LT_versija.pdf

⁴⁹ Vidaus reikalų ministerija, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Europos migracijos tinklas (EMN) Lietuvoje. *Lietuvos migracijos politika 2021 m.*: https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1936/IOM_politika_2022_LT.pdf

darbo, šeimos susijungimo pagrindais, taip pat startuolių steigėjams ir aukštos kvalifikacijos specialistams⁵⁰.

Reaguojant į kintančią demografinę situaciją Lietuvoje ir leidimus gyventi Lietuvoje gaunančių užsienio kilmės asmenų skaičių, 2022 m. sausio 1 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje veiklą pradėjo Užsieniečių integracijos grupė.

Siekiant stiprinti teisėtos migracijos ir integracijos stebėseną, Valstybės duomenų valdysenos 2023 m. programoje, patvirtintoje Finansų ministro 2023 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. 1K-28 „Dėl Valstybės duomenų valdysenos 2023 metų programos patvirtinimo“ įtraukta užduotis „Teisėtos migracijos ir tarptautinės apsaugos gavėjų duomenų valdymas ir mainai“⁵¹.

2024 m. liepos 1 d. įsigaliojo įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, kuriais sugriežtinti skaidrumo reikalavimai užsienio valstybių piliečius įdarbinančioms Lietuvos įmonėms, papildomi apribojimai įvesti ir patiems užsieniečiams. Su įdarbinamu užsieniečiu ne tik privaloma sudaryti mažiausiai 6 mėnesių trukmės darbo sutartį, bet ir nustatyti jam visą darbo laiko normą. Užsieniečiams paliekama galimybė dirbti daugiau nei pas vieną darbdavį, tačiau, įsigaliojus minėto įstatymo pataisoms, darbdavių skaičius ribojamas iki keturių. Užsienietis prašymą leisti pakeisti darbdavį gali pateikti tik praėjus 6 mėnesiams nuo turimo leidimo laikinai gyventi gavimo dienos. Užsieniečius norintiems įdarbinti ir tarpininkavimo raštus teikiantiems darbdaviams taip pat taikomi tam tikri papildomi reikalavimai bei nepriekaištingos reputacijos kriterijai. Migracijos departamentui nustačius, kad užsienietį ketinanti įdarbinanti įmonė neatitinka bent vieno iš šių reikalavimų, jai uždraudžiama teikti tarpininkavimo raštus 6 mėnesius nuo tokių aplinkybių nustatymo dienos. Nuo 2024 m. liepos 1 d. Lietuvoje dirbti nebegali užsieniečiai, besinaudojantys beviziu režimu arba turėdami kitų valstybių išduotas nacionalines arba Šengeno vizas ar leidimus gyventi. Tokie asmenys privalo gauti Lietuvoje išduodamą leidimą laikinai gyventi⁵².

2023 m. sausio 1 d. įsigaliojo užsieniečių, kurių profesija įtraukta į profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis kvotos. Paslaugų sektoriui nustatyta 21 600 kvotos vienetų, statybos sektoriui – 9 100, pramonės sektoriui – 4 750, žemės ūkio sektoriui – 500, iš viso – 35 950 kvotos vienetų. Lapkričio 28 d. kvota papildyta, nustatant, jog 2023 m. paslaugų sektoriui skiriama 25 100 kvotos vienetų, statybos sektoriui – 9 800 kvotos vienetų, pramonės sektoriui – 5 050 kvotos vienetų, žemės ūkio sektoriui – 300 kvotos vienetų, iš viso 2023 m. skirta 40 250 kvotos vienetų⁵³.

2025 m. ši kvotų sistema pakeista. Bendras kvotos metinis dydis nebeskirstomas pagal konkrečius įmonių veiklos sektorius ir nurodytas Lietuvoje trūkstamas profesijas. Nuo 2025 m. sausio 1 d. kvota apima visas profesijas ir darbo funkcijas visuose įmonių veiklos sektoriuose ir bus taikoma tik leidimą laikinai gyventi Lietuvoje darbo pagrindu (pagal įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 44 straipsnio 1 dalies 2 punktą) ketinantiems gauti trečiųjų valstybių piliečiams. Kvota netaikoma tuo atveju, kai leidimas laikinai gyventi nurodytu pagrindu bus ne išduodamas, bet keičiamas.

Kvotos dydis kalendoriniams metams negalės būti didesnis negu 1,4 proc. Valstybės duomenų agentūros praėjusių kalendorinių metų liepos 1 d. paskelbto Lietuvos nuolatinių gyventojų skaičiaus dydžio. Kvota nustatoma pagal Užimtumo tarnybos siūlymą galimam kvotos dydžiui, remiantis darbo rinkos stebėseną, padėties darbo rinkoje vertinimu ir jos pokyčių prognoze. Kvotos dydis 2025 m. –

⁵⁰ Vidaus reikalų ministerija, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Europos migracijos tinklas (EMN) Lietuvoje. *Lietuvos migracijos politika 2022 m.*: [https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1983/Migracijos_Politika_2022_\(1\).pdf](https://www.emn.lt/uploads/Products/product_1983/Migracijos_Politika_2022_(1).pdf)

⁵¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Užsieniečių integracija*: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/>

⁵² Migracijos departamentas. *Migracijos metraštis 2024 m.*: <https://migracija.lrv.lt/public/canonical/1750415196/1330/MM%202024%20LT.pdf>

⁵³ Migracijos departamentas. *Migracijos metraštis 2023 m.*: <https://migracija.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/5/xtUeX75YEX8.pdf>

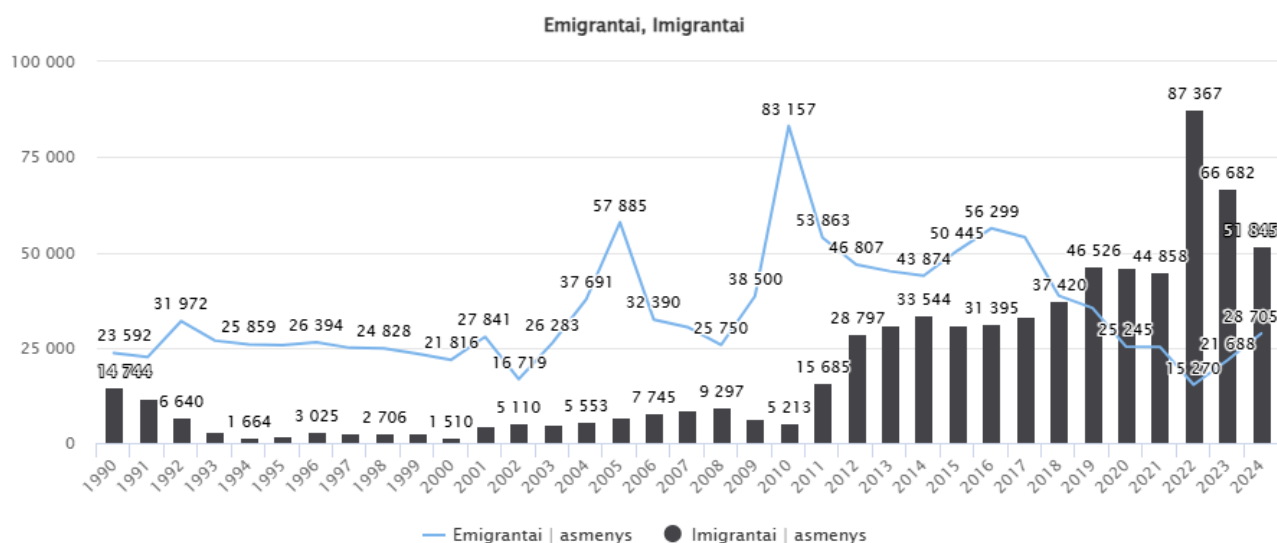
24 830 asmenų įdarbinimo kvota užsieniečiams, ketinantiems dirbti Lietuvoje, kuriems leidimai laikinai gyventi išduodami darbo pagrindu⁵⁴.

Apibendrinant aktualias Lietuvos migracijos politikos kryptis, pastebėtina, kad dedamos didžiausios pastangos pritraukti išsilavinusius ir aukštos kvalifikacijos imigrantus. Visgi faktiškai didžioji atvykstančiųjų dalis šiai grupei nepriklauso. Migracijos departamento duomenimis, 2025 m. populiariausia imigravusių asmenų profesija buvo tarptautinio krovinių vežimo transporto priemonės vairuotojas (33 426 asm.), kitos populiariausios užsieniečių profesijos Lietuvoje – suvirintojas, betonuotojas, tinkuotojas, elektrikas⁵⁵.

2.2. Emigracija 1990–2025 m.

Nuo Nepriklausomybės atkūrimo iki įstojimo į ES 2004 m. iš Lietuvos emigravo 349 tūkst. gyventojų. Lietuvai įstojus į ES per intensyviausią emigracijos laikotarpį (2004–2018 m.) iš Lietuvos išvyko dar 652 tūkst. gyventojų. Daugiausiai tai buvo jauni, ekonomiškai aktyvūs 20–39 m. amžiaus asmenys⁵⁶. Migracijos departamento duomenimis, šiuo metu apie 460 tūkst. lietuvių gyvena užsienyje, daugiausia – Jungtinėje Karalystėje (JK), Vokietijoje, Norvegijoje ir Airijoje.

Nuo 2018–2019 m. stebima emigracijos iš Lietuvos mažėjimo tendencija. Taip pat svarbu pastebėti, kad šiuos metus galima įvardinti kaip lūžinį laikotarpį, kai praktiškai susilygino emigracijos ir imigracijos apimtys, o nuo 2019 m. atvykstančių į Lietuvą asmenų srautai tapo didesni nei išvykstančiųjų.

6 pav. Emigracijos ir imigracijos dinamika Lietuvoje 1990–2024 m.

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

6 pav. išsamiai pristatomi Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpio emigracijos ir imigracijos rodikliai, jų kaita bei tarpusavio santykis. Emigracijos rodiklių dinamikoje itin ryškiai išsiskiria 2005 m. ir 2010 m. laikotarpiai. Pirmasis sietinas su Lietuvos įstojimu į ES ir atsivėrusiomis įsidarbinimo,

⁵⁴ Delfi. Naujovės įdarbinant užsieniečius: tarp jų – nebelieka trūkstančių profesijų sąrašo, 2025-01-06:

<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/naujoves-idarbinant-uzsieniecius-tarp-ju-nebelieka-trukstamu-profesiju-saraso-120076688>

⁵⁵ Migracijos departamentas. Migracijos statistika, suminiai 2025 m. duomenys: <https://infogram.com/2025-imigracijos-statistika-1h7v4pdxlw0mj4k>

⁵⁶ STRATA. 2020. Senstanti Lietuvos visuomenė: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/zmogiskojo-kapitalo-politika/20200924-senstanti-lietuvos-visuomene.pdf>

mokymosi bei gyvenimo aukštesnių pajamų šalyse galimybėmis, antrasis – su suprastėjusia ekonomine situacija Lietuvoje po 2008 m. finansinės krizės.

Nuo 2017–2018 m. emigracijos apimtys mažėja, 2022 m. jos pasiekė mažiausią per visą nepriklausomybės laikotarpį dydį, kai iš Lietuvos išvyko tik 15 270 asmenų. 2020–2022 m. emigracijos apimčių mažėjimo ir stabilizacijos tendencijos gali būti sietinos su „Brexit“ (JK pasitraukimo iš ES proceso) ir COVID-19 pandemijos metu vyravusiu socialiniu, ekonominiu neapibrėžtumu ir asmenų judėjimo suvaržymais. Panaikinus šiuos suvaržymus ir sumažėjus neapibrėžtumui emigracijos rodikliai grįžo į 25–30 tūkst. iš Lietuvos išvykstančių asmenų per metus apimtį.

2024 m. iš Lietuvos emigravo 28,7 tūkst. nuolatinių šalies gyventojų – 7 tūkst. (32,4 proc.) daugiau negu 2023 m. Lietuvos piliečiai sudarė 32,9 proc. visų emigrantų, užsieniečiai – 67,1 proc. (2023 m. – atitinkamai 47,4 ir 52,6 proc.)⁵⁷.

2024 m. vyraujančios Lietuvos piliečių emigracijos kryptys buvo Jungtinė Karalystė (išvyko 2 114 asmenų), Norvegija (1 368 asm.), Vokietija (1 343 asm.), Nyderlandai (798 asm.), Airija (591 asm.), Švedija (530 asm.) ir Danija (502 asm.)⁵⁸.

Užsienio piliečiai 2024 m. iš Lietuvos daugiausiai išvyko į Baltarusiją (5 856 asm.), Ukrainą (5 575 asm.), Kirgiziją (1 256 asm.), Uzbekistaną (1 231 asm.), Rusiją (851 asm.), Tadžikistaną (804 asm.)⁵⁹.

2.3. Imigracija ir grįžtamoji migracija 1990–2025 m.

Bendros imigracijos tendencijos. 1990–2018 m. Lietuvos migracijos balansas buvo neigiamas (emigracija buvo didesnė už imigraciją), tačiau nuo 2011–2012 m. stebima palaipsnio imigracijos augimo tendencija, o 2018–2019 m. įvyko lūžis: imigrantų skaičius ženkliai išaugo. Padaugėjo ne tik grįžtančių Lietuvos piliečių, tačiau ir darbo imigrantų iš užsienio, todėl **neto tarptautinės migracijos** rodiklis, atskleidžiantis imigravusių ir emigravusių asmenų skaičiaus skirtumą, 2018 m. priartėjo prie nulio, o 2019 m. perėjo į teigiamą pusę – atvykusiųjų į šalį skaičius viršijo išvykusiųjų gyventi į kitas šalis asmenų apimtį (žr. 7 pav.).

Smarkiausiai imigracijos rodikliai išaugo 2022 m., prasidėjus karinei Rusijos agresijai Ukrainoje, kai į Lietuvą atvyko 87,4 tūkst. žmonių, iš kurių apie 65 proc. buvo Ukrainos piliečiai. 2025 m. jau septintus metus iš eilės Lietuvoje stebimas teigiamas migracijos balansas⁶⁰.

Dėl didžiausių emigracijos apimčių neto tarptautinės migracijos rodikliai Lietuvoje buvo mažiausi 2005 m. ir 2010 m., o didžiausi – 2022 m., dėl intensyviausios imigracijos, Ukrainos karo pabėgėlių bangos. Galimos vidinės užsieniečių imigracijos augimo, grįžtamosios migracijos apimčių didėjimo ir bendro gyventojų skaičiaus stabilizacijos priežastys susijusios su ekonominių rodiklių augimu Lietuvoje.

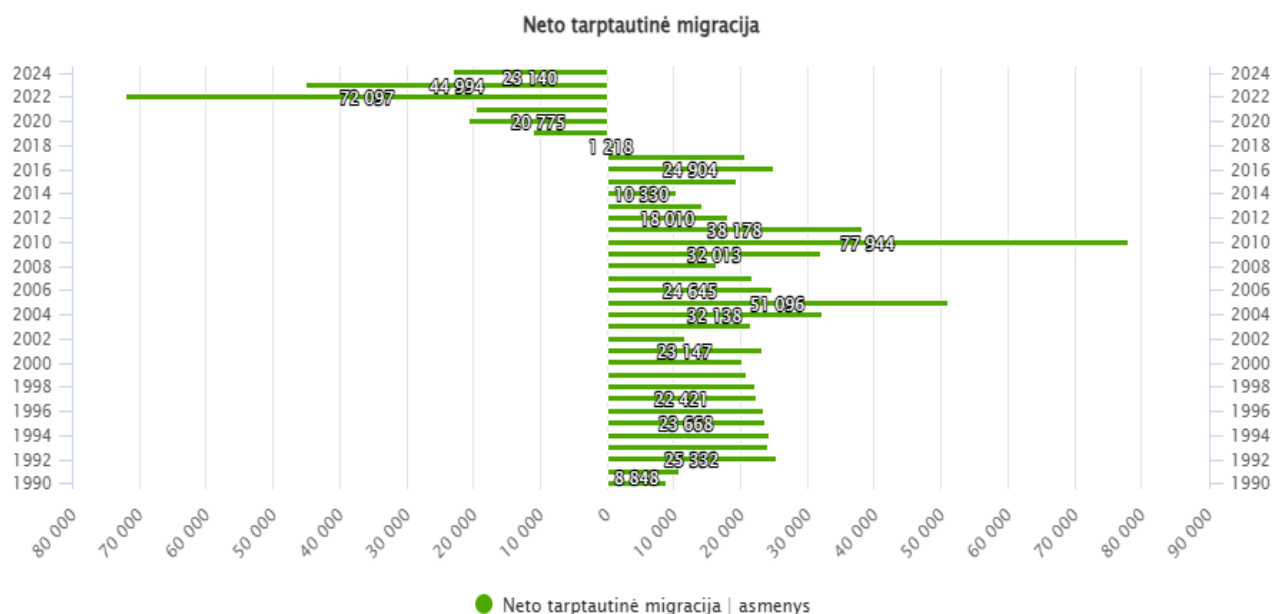
⁵⁷ Valstybės duomenų agentūra. Oficialiosios statistikos portalas. *Lietuvos gyventojai (2023 m. leidimas). Tarptautinė migracija*: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2023/gyventoju-migracija/tarptautine-migracija>

⁵⁸ Migracijos departamentas. *Migracijos metraštis 2024 m.*:

<https://migracija.lrv.lt/public/canonical/1750415196/1330/MM%202024%20LT.pdf>

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Migracijos informacijos centras. *Migracijos statistika*: <https://micenter.lt/lt/migracijos-statistika>

7 pav. Neto tarptautinės migracijos dinamika Lietuvoje 1990–2024 m.

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Užsieniečių imigracija. 2024 m. Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius pirmą kartą šalies istorijoje viršijo 200 tūkst. ribą. Remiantis Migracijos departamento duomenimis, apie 50 proc. visų užsieniečių į Lietuvą atvyksta užpildyti darbo vietų, kuriose darbuotojų trūkumas buvo itin jaučiamas. Dažniausiai tai – tarptautiniai ilgųjų nuotolių krovinių ir keleivių vežėjai, taip pat statybos ir kitų pramonės bei paslaugų sektorių darbuotojai⁶¹.

2025 m. birželio 1 d. duomenimis, aukštos kvalifikacijos darbuotojams iš užsienio galiojo 5 584 leidimai laikinai gyventi Lietuvoje, nespécifikuotos kvalifikacijos darbuotojams – 98 289 tokio pobūdžio leidimai. Iš viso 2025 m. birželio 1 d. duomenimis Lietuvoje rezidavo 207 880 užsieniečiai, turintys galiojančius leidimus gyventi⁶².

2024 m. į Lietuvą iš viso imigravo 51,8 tūkst. žmonių. Šis skaičius sudarė 14,8 tūkst. (arba 22,3 proc.) mažiau imigravusių asmenų negu 2023 m. 32,9 tūkst. iš 2024 m. į Lietuvą imigravusių asmenų (63,6 proc. visų imigrantų) buvo užsieniečiai. Likę 36,4 proc. imigrantų – tai į šalį grįžę gyventi Lietuvos piliečiai.

2024 m. į Lietuvą daugiausia užsieniečių atvyko iš šių valstybių: Ukrainos (6 877 asm.), Baltarusijos (5 229 asm.), Uzbekistano (3 223 asm.), Indijos (2 901 asm.), Tadžikistano (2 407 asm.), Azerbaidžano (1 714 asm.), Kirgizijos (1 653 asm.), Pakistano (1 121 asm.), Kazachstano (1 099 asm.), Turkijos (625 asm.).

Dauguma 2024 m. imigravusių užsieniečių (77,1 proc.) buvo darbingo amžiaus vyrai. 2023 m. darbingo amžiaus vyrai sudarė 77,6 proc. imigrantų užsieniečių⁶³.

Didžiausias Lietuvoje gyvenančių užsieniečių bendruomenes 2025 m. sudaro kaimyninių Rytų Europos valstybių piliečiai: ukrainiečiai – 77 080 asm., baltarusiai – 57 511 asm. ir rusai – 14 978 asm.

2025 m. pradžios duomenimis Lietuvoje iš viso gyveno 217 988 užsieniečių, jie sudarė 7,52 proc. visų valstybės gyventojų⁶⁴. 9 lentelėje pateikiami 2020–2025 m. duomenys apie Lietuvoje

⁶¹ Ten pat.

⁶² Migracijos departamentas. Imigrantai Lietuvoje. 2025 m. birželio 1 d. duomenys: <https://migracija.lrv.lt/public/canonical/1748950055/1321/imig-2025-06.pdf>

⁶³ Migracijos departamentas. *Migracijos metraštis 2024 m.*:

<https://migracija.lrv.lt/public/canonical/1750415196/1330/MM%202024%20LT.pdf>

⁶⁴ Migracijos informacijos centras. *Migracijos statistika*.

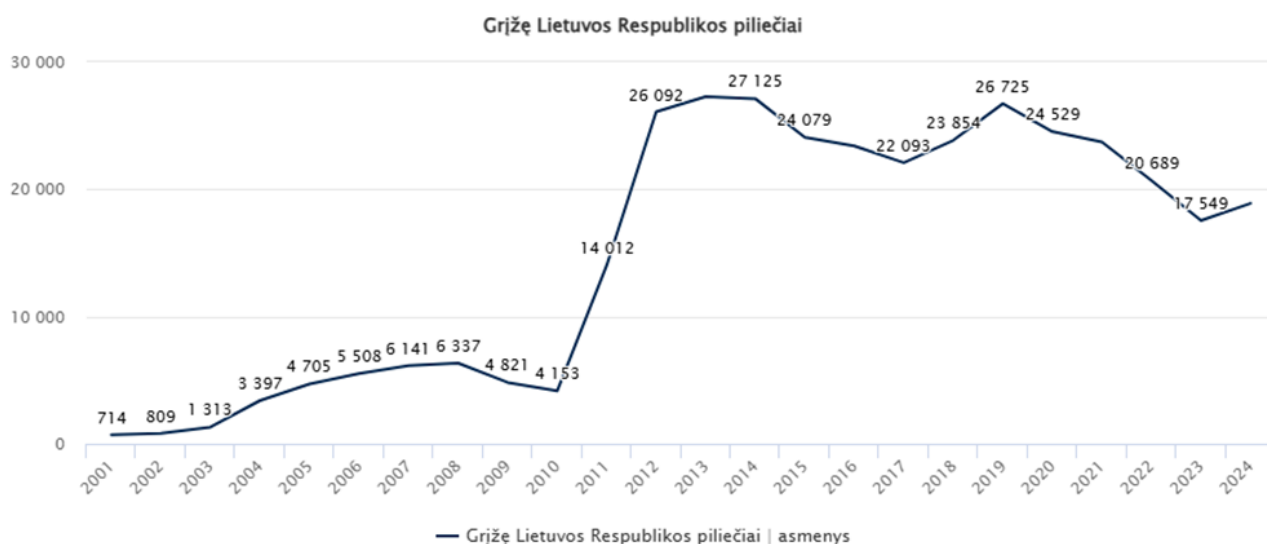
gyvenančių užsieniečių skaičiaus dinamiką (atkreiptinas dėmesys, kad pateikiami 2025 m. kovo mėn. duomenys) ir užsieniečių sudaromos procentinės dalies bendroje Lietuvos gyventojų populiacijoje pokytį per pastarąjį penkmetį⁶⁵. Šių rodiklių kismas atskleidžia gana stabilią imigracijos augimo tendenciją: procentinė užsieniečių dalis bendroje populiacijoje nuo 2020 m. iki 2025 m. išaugo beveik tris kartus.

9 lentelė. Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius ir jų sudaroma populiacijos dalis 2020–2025 m.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Gyventojų skaičius, tūkst.	2 794,3	2 795,2	2 806,0	2 860,0	2 886,5	2 897,2
Iš jų užsieniečiai, tūkst.	73,8	87,3	100,2	189,4	221,8	217,3
Užsieniečių sudaroma bendra gyventojų skaičiaus dalis, proc.	2,64	3,12	3,57	6,62	7,69	7,50

Šaltiniai: Valstybės duomenų agentūros duomenys apie Lietuvos gyventojų skaičių; Gyventojų registro bei Užsieniečių registro duomenys apie užsieniečių skaičių Lietuvoje (duomenys patikslinti 2025-03-26).

Iš užsienio gyventi grįžtantys Lietuvos piliečiai. Nuo 2001 m., kai buvo pradėti sistemingai kaupti grįžtamosios migracijos (reemigracijos) duomenys, iki 2010 m. jos apimtys nesiekė 7 tūkst. grįžtančių asmenų per metus, tačiau per 2010–2012 m. išaugo net kelis kartus iki 26 tūkst. asmenų per metus. Nuo 2017 iki 2024 m. reemigracijos rodikliai svyruoja tarp 28 ir 17,5 tūkst. grįžtančių asmenų per metus (žr. 8 pav., kuriame nurodytas grįžimą į Lietuvą deklaravusių asmenų skaičius 2001–2024 m.).

8 pav. Grįžtamosios migracijos dinamika 2001–2024 m.

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

⁶⁵ Migracijos departamentas. *Migracijos metraštis 2024 m.*: <https://migracija.lrv.lt/public/canonical/1750415196/1330/MM%202024%20LT.pdf>

Remiantis Valstybės duomenų agentūros informacija, iš visų 2024 m. į Lietuvą imigravusių asmenų, 18,9 tūkst. buvo Lietuvos piliečiai. Tai sudarė 36,4 proc. visų imigrantų ir buvo 1,3 tūkst. imigravusių asmenų (arba 7,7 proc.) daugiau negu 2023 m.

Daugiausia Lietuvos piliečių 2024 m. grįžo iš JK (7,6 tūkst. asmenų, arba 40,1 proc. visų tais metais grįžusių Lietuvos piliečių), Norvegijos (2,2 tūkst., arba 11,6 proc.), Vokietijos (1,8 tūkst., arba 9,7 proc.) ir Airijos (1,4 tūkst., arba 7,3 proc.)⁶⁶.

Naujausiuose Migracijos departamento pateikiamuose 2020–2024 m. duomenyse apie neto tarptautinės migracijos rodiklius atskirai Lietuvos piliečių ir į Lietuvą atvykstančių bei išvykstančių užsieniečių grupėms matyti, kad tarptautinės migracijos apykaitoje grįžtamosios Lietuvos piliečių migracijos dalis yra mažesnė nei užsieniečių imigracijos apimtys, kurios pastarąjį penkmetį turi vis daugiau įtakos bendro neto tarptautinės migracijos rodiklio augimui nei grįžtamoji lietuvių migracija (reemigracija)⁶⁷ (žr. 10 lentelę).

**10 lentelė. Neto tarptautinės migracija (pagal asmenų skaičių)
Lietuvos piliečiams, užsieniečiams ir bendra, 2020–2024 m.**

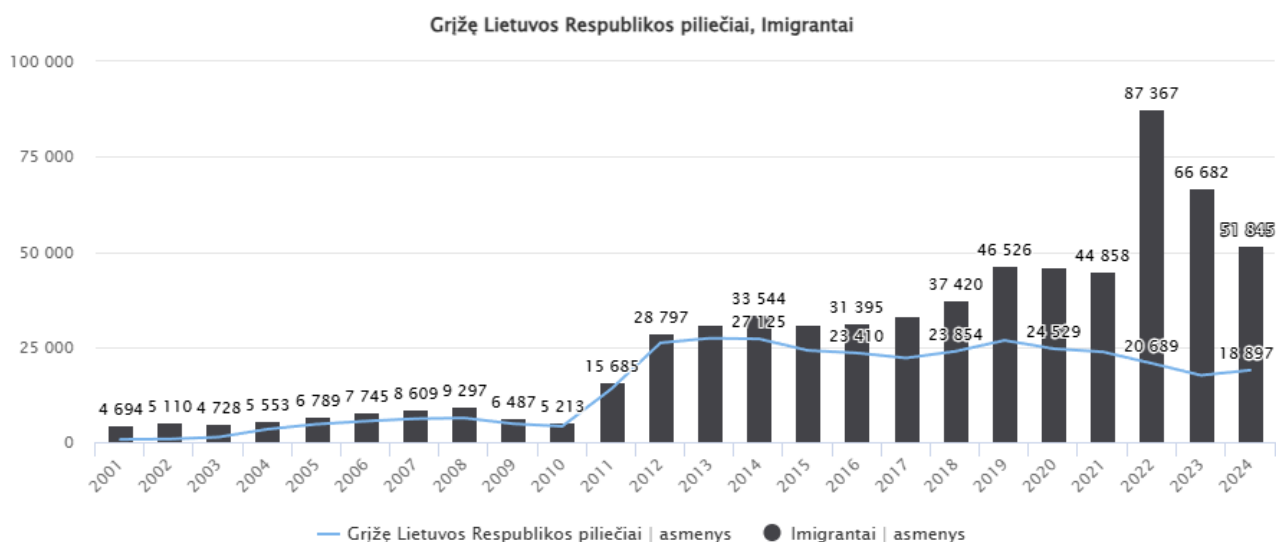
	2020	2021	2022	2023	2024
Lietuvos Respublikos piliečiai:					
atvyko:	24 529	23 712	20 689	17 549	18 934
išvyko:	17 052	18 826	13 049	10 283	9 486
neto tarptautinė migracija	7 477	4 886	7 640	7 266	9 448
Užsieniečiai:					
atvyko:	21 491	21 146	66 678	49 114	32 789
išvyko:	8 193	6 379	2 221	11 389	19 125
neto tarptautinė migracija	13 298	14 767	64 457	37 725	13 664
Iš viso:					
atvyko:	46 020	44 858	87 367	66 663	51 723
išvyko:	25 245	25 205	15 270	21 672	28 611
neto tarptautinė migracija	20 775	19 653	72 097	44 991	23 112

Šaltinis: Migracijos departamentas

9 pav. grafiškai pavaizduotas imigravusių į Lietuvą asmenų skaičiaus 2001–2024 m. pokytis ir jį sudaranti į šalį grįžtančių gyventi Lietuvos piliečių dalis. Pastebėtina, kad grįžtantys lietuviai sudarė didžiąją imigrantų dalį iki 2018 m., tačiau nuo 2019 m. stebimas vis didesnis atotrūkis ir nuo 2022 m. imigruojančių užsieniečių dalis ima stipriai viršyti reemigrantų dalį bendroje imigracijos statistikoje.

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Ten pat.

**9 pav. Grįžtamosios migracijos dinamika 2001–2024 m.
(nurodytas grįžimą į Lietuvą deklaravusių asmenų skaičius)**

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

2.4. Migracijos tendencijų apibendrinimas

1990–2018 m. Lietuvos migracijos balansas buvo neigiamas (emigracija buvo didesnė už imigraciją), nuo 2011–2012 m. stebima palaipsnio imigracijos augimo tendencija, o 2018–2019 m. Lietuvoje įvyko lūžinis pokytis, kai atvykstančių į šalį gyventi užsieniečių ir iš užsienio grįžtančių lietuvių srautai viršijo išvykstančiųjų srautus.

Remiantis paskutinių 7–8 metų gyventojų išvykimo ir grįžtamosios migracijos statistiniais duomenimis, galima teigti, kad gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl emigracijos nebėra pati opiausia demografinė Lietuvos problema. Lietuvos piliečių emigracijos rodikliai stabilizavosi ir pastaraisiais metais siekia apie 20 tūkst. išvykstančių asmenų per metus. Taip pat svarbu pastebėti, kad grįžtamosios Lietuvos piliečių migracijos rodikliai per pastaruosius 5 metus viršija emigracijos apimtį.

2024 m. Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius pirmą kartą šalies istorijoje viršijo 200 tūkst. ribą. Nors migracijos politikos priemonėmis dedamos didžiausios pastangos pritraukti išsilavinusius ir aukštos kvalifikacijos migrantus, didžioji atvykstančiųjų dalis užpildo žemesnės kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas – tokias kaip tarptautinių ilgujų nuotolių krovinių ir keleivių vežėjų, statybos ir kitų pramonės bei paslaugų sektorių darbuotojų.

Didžiausias Lietuvoje gyvenančių užsieniečių bendruomenės šiuo metu sudaro kaimyninių Rytų Europos valstybių (Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos) piliečiai. Taip pat pastebima gana aktyvi asmenų iš Vidurinės Azijos regiono (Uzbekistano, Tadžikistano, Kazachstano, Kirgizijos) imigracija.

Stebint pastarųjų metų gyventojų gimstamumo, mirtingumo ir migracijos duomenis pamažu aktualizuojasi imigracijos augimo tendencija ir imigracijos bei užsieniečių integracijos politikos plėtros poreikis.